

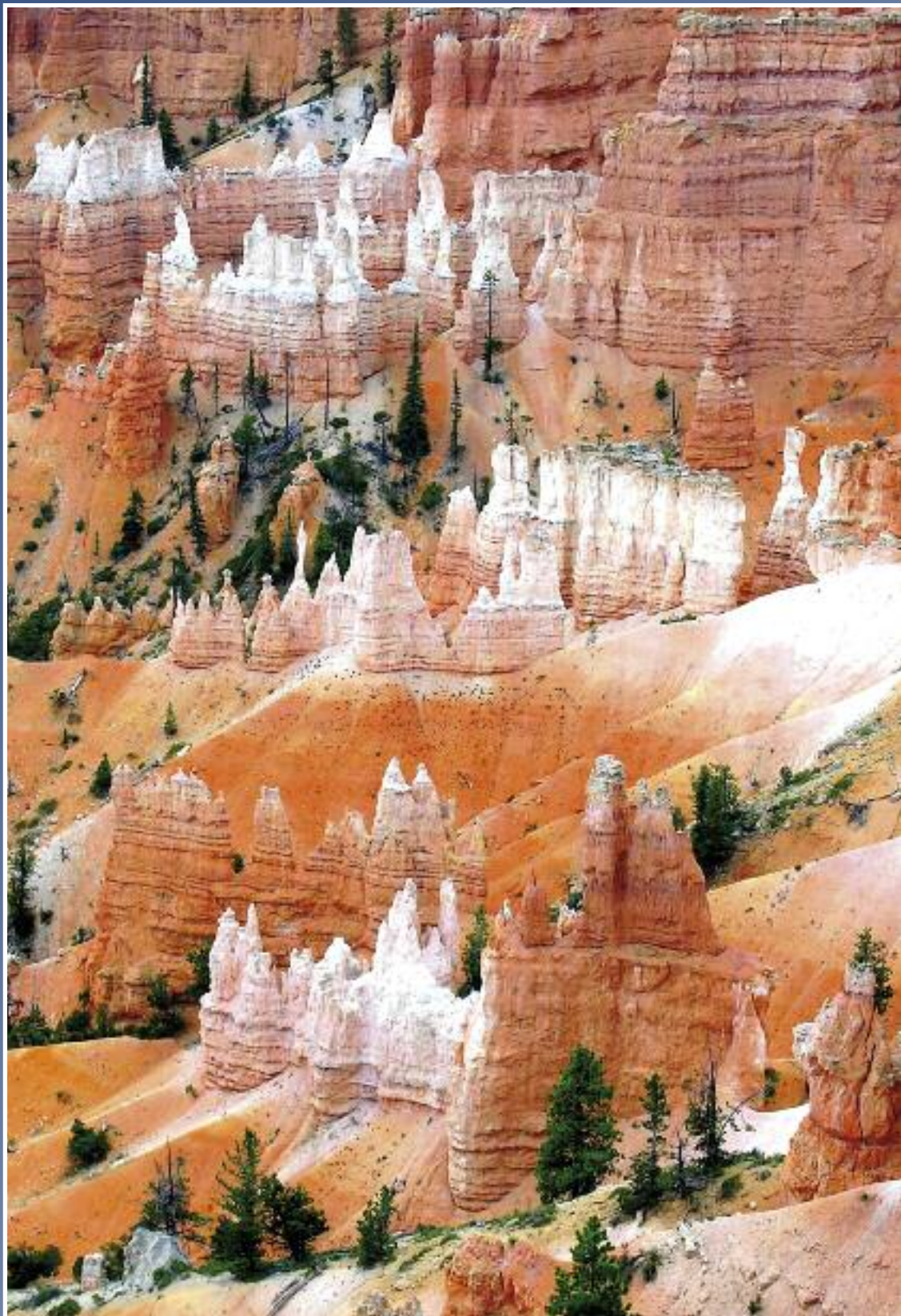
bulletin 3

ab BŘEZEN 2009

akademický

K povědomí veřejnosti o principech fungování naší planety přispívá stále více i cíleně zaměřená „geoturistika“ (Bryce Canyon National Park, USA).

V ČR má na akcích k Mezinárodnímu roku planety Země nemalý podíl Akademie věd ČR. Čtěte na str. 6–7.

TOKAMAK COMPASS ZAHÁJIL PROVOZ

V areálu Ústavu fyziky plazmatu AV ČR, v. v. i., byl 19. února 2009 za účasti zástupců EURATOM, vedení Akademie věd ČR a dalších představitelů vědy a výzkumu v ČR spuštěn tokamak COMPASS. Pro střednictvím videokonference sledovali celý experiment také představitelé Culham Science Center ve Velké Británii. Právě odsud byl přístroj v roce 2007 převezen do České republiky. Tokamak, který váží 21 tun, je menší variantou ITER. Obě zařízení mají prakticky shodnou konfiguraci magnetického pole v měřítku přibližně 1:10. COMPASS ale není na rozdíl od ITER termonukleárním reaktorem. Sloužit bude totiž pouze k fyzikálnímu výzkumu. Při své velikosti ještě nemůže uvolňovat termonukleární energii, je zato jedinečným experimentálním nástrojem k podobnostním studiím.

srd

Obálka	
Tokamak COMPASS zahájil provoz	2
Nové knihy	3
Čtème, i když je to někdy dřina	4
Obsah, úvodník	1
Rozhovor	
Z dobrého základního výzkumu se generují praktické aplikace	2
Téma měsíce	
Mezinárodní rok planety Země je výzvou vědců světové veřejnosti	6
Z Bruselu	
Role Generálního sekretariátu Rady EU a jeho spolupráce s předsednickým státem	8
Věda a výzkum	
Výzkumná politika aneb „Dobrá vědecká praxe“	10
Informační ekologie a moudrost	12
Výročí	
„Makro“ slaví padesátiny	14
Tribuna	
Clamores Eliae – poznámky k reformám, deformám a vědám	15
Ocenění	
Čestná oborová medaile J. E. Purkyně	18
Udělení vědeckého titulu doktor věd	18
Popularizace	
Věda a umění aneb Utajené světy 2	19
55. zasedání Akademické rady AV ČR	22
240. zasedání Rady pro výzkum a vývoj	23
Osobnost	
Uplýnulo 60 let od smrti Nikolaje Lvoviče Okuněva	24
Portréty z archivu	
Vladislav Růžička	25
Kultura a společnost	
Planeta Země močná a zranitelná	26
Academia	
Odborné publikace z Nakladatelství Academia	27
Resumé	28
Příloha	
Architektura	
a Ústav makromolekulární chemie AV ČR	I–VIII

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Letošní únor s březnem se lámal ve znamení dvou velkých konferencí pořádaných v rámci českého předsednictví v Radě EU.

Na sklonku února se Technologické centrum AV ČR s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy úspěšně zhostilo spolupořadatelství první konference EUFORDIA. K debatě o hodnocení přínosu 6. RP jakožto největšího programu mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji se do pražského Kongresového centra sjel dvojnásobný počet účastníků, než je při podobných akcích obvyklé. V závěrečném panelu konference vystoupil mj. předseda AV ČR prof. Václav Pačes, Theodor Karapiperis jako zástupce Evropského parlamentu a další. Ke konferenci EUFORDIA se vrátíme podrobněji v příštím čísle *Akademického bulletinu*.

Ve stejných prostorách se hned o prvním březnovém pondělí sešli evropští politici a ekonomičtí odborníci, aby v rámci konference s příznačným názvem *Rozšíření EU – 5 let poté* hodnotili dopady rozšíření Evropské unie na hospodářský a sociální rozvoj ve starých a nových členských státech. Zabývali se zejména makrofinanční stabilitou, vnitřním trhem Evropské unie a pracovní mobilitou v rámci společenství. Aktuální informace čtenářům *Akademického bulletinu* přináší naše webové stránky <http://abicko.avcr.cz/>. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356,
e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: adamkova@ssc.cas.cz,
Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: svobodaludek@ssc.cas.cz,
fotografie Mgr. Stanislava Kyselová (skys), tel.: 221 403 332, e-mail: kyselova@ssc.cas.cz,
tajemnice redakce Bc. Markéta Pavlíková, tel.: 221 403 513, e-mail: pavlikova@ssc.cas.cz
Překlad resumé: Luděk Svoboda, John Novotney; jazyková korektura: Irena Vítková,
tel.: 221 403 289, e-mail: vitkova@kav.cas.cz

Redakční rada: předseda – doc. RNDr. Jiří Kolbek, CSc., DSc. (AR); členové – PhDr. Antonín Kostlán, CSc., Ing. Karel Pacner, Jiří Padevět, Mgr. Tomáš Palatý, prof. PhDr. František Šmahel, DrSc., JUDr. Miroslav Šmidák

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová
Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu abicko@ssc.cas.cz. Redakce si vyhrazuje právo příspěvků krátiť. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 4. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>, <http://ab.avcr.cz>.
AB 3/2009 vychází 16. března 2009.

Z DOBRÉHO ZÁKLADNÍHO VÝZKUMU SE GENERUJÍ PRAKTICKÉ APLIKACE

Tento měsíc končí muži, který stál v uplynulých čtyřech letech v čele Akademie věd České republiky, jeho funkční období a 24. března předá žezlo svému nástupci. Při té příležitosti nepochybně shrne své působení do projevu k účastníkům XXXIV. zasedání Akademického sněmu. Naši čtenáři si budou moci projev pana předsedy, stejně jako další materiály týkající se Sněmu, přečíst hned v příštím čísle Akademického bulletinu. Přesto jsem si dovolila prof. Václava Pačese požádat o následující rozhovor.

Jsou to bezmála čtyři roky, kdy jsem vám jako novému předsedovi poprvé pokládala otázky, a mám pocit, jako by to byly teprve čtyři měsíce.

Každá z osobností v čele Akademie po sobě zanechala nesmazatelnou stopu, každý jste měl svůj osobitý rukopis. Věda si v době vaší funkce zcela jistě posílila renomé, čemuž podle mého názoru napomohl i mezinárodní kontext. Česká věda procházela organizačním „velkým třeskem“... Jak uplynulé období hodnotíte vy sám?

Především se úplně změnila struktura Akademie. Za mého působení a činnosti této Akademické rady přešly ústavy do režimu veřejných výzkumných institucí. To byl mimořádně významný krok, protože úplně změnil poměry uvnitř ústavů. Změnil také vztah vedení Akademie k ústavům. Pracoviště mají větší samostatnost, ale také větší odpovědnost samy za sebe.

Celkem se nám také dařilo udržet rozpočet Akademie v rozumné výši a přesvědčovat veřejnost i politiky o významu základního výzkumu a o úloze Akademie věd v základním výzkumu. Zrovna jsem četl článek o anglických profesorech, kteří si stěžují, že jejich výzkumné rady, *Research councils*, které jsou v Británii zodpovědné za přidělování finančních prostředků, jak institucionálních, tak účelových, tlačí vědce k tomu, aby dělali věci, které mají praktické aplikace. Angličtí profesoři dokládají počtem Nobelových cen, které získávají, že se věda v Británii zhoršuje. Naše vládní Rada pro výzkum a vývoj také inklinuje k tomu, aby se více podporovaly praktičtější zaměřené či aplikační projekty. Tomu odpovídá po posledních změnách i složení RVV. Myslím, že se nám však daří ukázat, že aplikované výsledky, praktické přínosy, řekněme i finanční přínosy, se v našich ústavech nakonec dostaví, i když se převážně orientujeme na základní výzkum.

Co se nám zatím nedaří, je prosazení rozumné metodiky hodnocení vědecké práce v RVV. Nedávno byla v Praze konference Evropského fóra pro hodnocení výzkumu a vývoje. Tam se metodika hodnocení podrobně projednávala, diskutovalo se o jednotné evropské metodice a výsledky diskuze odpovídaly našim představám. Neviděl jsem tam nikoho ze skupiny lidí, kteří v RVV připravují metodiku hodnocení. To mě překvapilo. Myslím, že dělají zbytečnou práci. Vidím jako nedostatek, že připravované materiály neprocházejí dostatečně intenzivní a strukturovanou diskuzí vědecké veřejnosti.

Zdá se, že tato doba obecně nepřeje dlouhodobým vizím.

Je to tak, koneckonců žijeme v demokratické společnosti a ta je hodně poplatná politickému pohledu na věc, který je krátkodobý: od voleb k volbám. Člověk to musí chápat, děje se tak v celém světě. Ale musíme být dostatečně silní v argumentaci, abychom dokázali přesvědčit politiky, že jsou určité společenské proudy, které je třeba vidět dlouhodobě. A je třeba přesvědčit i veřejnost, která koneckonců rozhoduje o politice.

Vzdělávání doktorandů v Akademii je také bolavým místem...

Tato záležitost je sice problém, ale menší než jsem očekával v době, kdy bylo Akademii odebráno právo samostatně doktorandy školit. Doktorandi jsou považováni za studenty, jsou tedy registrováni na vysokých školách a Akademie věd má smlouvy s vysokými školami o školení doktorandů. Systém má svá úskalí a jedno z nich se např. váže právě k hodnocení vědy. Lidé z vysokých škol totiž někdy vyžadují, aby byli podepsáni na publikacích, které však vznikají za peníze Akademie, na jejich pracovištích a pod vedením lidí

FOTO: PETR KRÁLÍK - AKADEMICKÝ BULLETIN

z Akademie. Zatím jsme se tím nezabývali, ale pokud bude platit chystaná metodika hodnocení, tak s tím budeme muset něco dělat. I z toho je vidět, jak je metodika špatná: brání spolupráci Akademie a vysokých škol.

Dalším aspektem je, že my v Akademii vidíme doktorské studium jako přípravu k vědecké činnosti samostatnou vědeckou prací, kterou doktorand dělá po boku zkušeného školitele – mentora. Zdůrazňujeme prvek samostatnosti, daleko menší důraz klademe na přednášky a na pedagogickou činnost samotných doktorandů. S některými vysokými školami se na našem pojetí shodneme, s jinými ne. Rádi bychom získali zpátky možnost školit doktorandy podle našich představ, což by ovšem znamenalo změnu zákona tak, aby Akademie věd mohla udělovat titul Ph.D. a měla všechna práva na školení doktorandů. To je ale legislativně těžké prosadit. Vedeme o tom diskusi, avšak zatím bez úspěchu. Doktorské studium je jednou z věcí, jejíž dořešení přechází na příští Akademickou radu.

Loňský rok jste částečně trávil prací v energetické komisi. Prozíravost této myšlenky plně dosvědčil přelom roku s plynovou krizí...

Energetická komise jako jeden z důležitých bodů doporučuje, aby vláda utvořila (nejlépe při Institutu aplikovaných věd, společném pracovišti Akademie věd ČR a ČVUT Praha) stálou odbornou komisi, kde už by nebyli lidé jmenovaní politickými stranami. Vláda by měla plán finančně podpořit, protože zatím na Institut aplikovaných věd nemáme dostatek prostředků. Bohužel do toho přišla finanční krize, která by jeho výstavbu mohla zbrzdit nebo dokonce zablokovat. I to přejde na novou Akademickou radu.

Zpět k vlastní vědě. Bez řady prakticky bezjmenných pracovníků by nebyly výsledky možné. Vy jste navázal na myšlenku prof. Rudolfa Zahradníka ocenit i práci „nevědců“ děkovnými listy. Víte, že ta iniciativa nebyla zpočátku jednoznačně kladně přijímána. Jak je to tedy s děkovnými listy?

Souhlasím s Rudolfem Zahradníkem, že je na ústavech Akademie věd mnoho lidí, některé osobně znám ze svého působení v Ústavu molekulární genetiky, kteří jsou Akademii oddáni a hodně pro ni dělají. Ať už jsou to technici nebo administrativní pracovníci. Sžili se s Akademií, dělají pro ni víc, než je jejich pracovní povinnost, a myslím si, že je dobré poděkovat jim a dát jim najevo, že si jich vážíme. Některé ústavy to považují za zbytečné a mají na to právo. Byl jsem ale překvapen, že při posledním předávání děkovných listů někteří pracovníci slzeli. Ocenili, že si na ně Akademie věd vzpomněla, a bylo vidět, že je to potěšilo. O plánované předávání děkovných listů v březnu je veliký zájem.

I jiných podpůrných aktivit pro vědce vzniklo docela hodně...

Upřímně si myslím, že jich je celostátně až dost. My dáváme několik medailí, Wichterlovy prémie,

Purkyňovy fellowshipy, Praemium Academiae. Řada významných ocenění se uděluje i mimo Akademii – činí tak Učená společnost, několik ministerstev, je tedy Česká hlava. Sám to pocituji trochu jako inflaci. Na druhou stranu má každé ocenění svůj specifický význam, nehromadí se ocenění stejného typu. Cen Praemium Academiae se neuděluje víc než pět ročně, poprvé jsem v roce 2007 udělil čtyři a loni dvě. Jejich význam je v tom, že umožňují těm nejlepším po dobu pěti let v klidu pracovat a nezabývat se psaním projektů a různými hlášeními. Purkyňovy fellowshipy zase pomáhají ústavům, aby získaly zahraniční vědce, kterým na rozběh mohou poskytnout poměrně dobré platové podmínky. Stále ještě jsme příliš „česká“ instituce. Měli bychom mít v našich laboratořích a na pracovištích víc kolegů ze zahraničí. Měli bychom být více otevření světu, jak to vidíme například ve Spojených státech, v Německu či v Anglii.

Sám se těšíte zpět do laboratoře. Váš tým před více než dvaceti lety přečetl úplnou dědičnou informaci bakteriálního viru. Jakou „četbu“ plánujete nyní?

Teď máme k dispozici takové vybavení, že můžeme „sekat genomy jak na běžícím pásu“. Ovšem dnešní genomika se posunula a čtení je jen základ. Existuje celá řada aplikací toho, co se přečetlo. Mě nejvíc baví evoluční a komparativní genomika, tj. srovnávání genomů a zjišťování, jak se měnily v průběhu evoluce. Při tom ale nalézáme mnoho genů s možným využitím v praxi. Moje skupina ale není velká a nemůžeme všechno stihnout. Už tak jsme kritizováni, že máme příliš košatou (rozuměj rozdrobenou) tematiku.

Darwin by se divil. Něco takového jistě netušil, když před 150 lety vydal slavné dílo O původu druhů...

Možná by se divil, ale nebyl by překvapen. Molekulární genetikou neuvěřitelně dobře potvrzuje Darwinovy (a také Mendelovy) představy. My srovnáváme určité části šimpanzího a lidského genomu. Sestavili jsme velkou databázi lidských endogenních retrovirů, tj. elementů, které nám nepatří, jež jsme získali z virů, a máme jich mimochodem čtyřikrát víc než našich vlastních genů. Některé máme společně s šimpanzi, jiné ne. Ačkoli je většina z nich nefunkčních, ukazuje se, že některé funkční jsou. A mě zajímá, v jakém smyslu jsou funkční.

Máte nějaké další plány?

Máme peníze na projekt „Metagenom“. To se čtou geny ne už jednotlivých organismů, ale ce-

lých společenstev, například konsorcií mikroorganismů. Teď se například zkoumají konsorcia mikroorganismů v různých částech oceánu, jak se v různé hloubce mění geny bez ohledu na jednotlivé mikroorganismy – bere se to jako genetická entita. Nalézají se nové vazby mezi geny, o kterých jsme zatím neměli ani tušení. Také se srovnávají geny mikroorganismů v různých částech lidského těla, jak se mění v závislosti na stárnutí, na nemocech a podobně. My jsme se zaměřili na konsorcia bakterií v kontaminované půdě. Souvisí to s tématem, na kterém pracovalo několik mých doktorandů na VŠCHT Praha.

Třetím projektem je výzkum nádorů laryngální oblasti, nosu a krku. Snažíme se zjistit, které geny jsou v nádorech umlčované a které jsou naopak aktivované.

Do vědy se vracíte jako nositel státního vyznamenání, z nejvyšší akademické funkce. Jak to půjde vrátit se do podřízeného postavení?

S tím nemám nejmenší potíže. Myslím si, že své skupině mohu především pomoci při diskuzích, dávání výsledků dohromady a při psaní publikací. Vedoucí skupiny je můj bývalý laborant, posléze můj student – byl jsem jeho školitelem a vedoucím jeho diplomové i disertační práce. Tak mám přece jen trochu privilegované postavení.

V našem pilotním rozhovoru jste se zmiňoval o třetí vědní oblasti jako o neodmyslitelné součásti kultury. Ovšem kultura obecně nemá na různých ustláno. Zejména současný systém hodnocení často poškozují třetí vědní oblast...

Myslím si, že humanitní a společenské vědy jsou nezbytnou součástí moderní vědecké instituce. Považuji vědu a základní výzkum do určité míry za součást národní kultury. Nedovedu si představit civilizovaný národ, který by neměl kvalitní vědecký výzkum včetně výzkumu ve společenských vědách. Dnes se navíc vědy propojují – lingvistika s kybernetikou, biomedicína s fyzikou a psychologii atd. Problém je právě ve zmíněném hodnocení. Kritéria, která se aplikují v biologii či chemii, nelze aplikovat na společenské a humanitní obory. Přitom vidím například obrovský přínos našich historiků. A nejenom v Akademii věd, podívejme se třeba na skvělé egyptology z Karlovy univerzity.

Někteří vědci umějí svou práci „předávat“ i laikům. Jak je to s popularizací vědy?

Kolegové z našich ústavů jsou stále vyhledáváni médii, protože rozumějí věci a umějí komuniko-

vat. Je to dobře a rád bych, aby osvědčená praxe pokračovala a ještě se naše zapojení do popularizace vědy zvýšilo. Cílem je nejen ukázat veřejnosti, za jejíž peníze pracujeme, že se investice do vědy vyplácí, ale také přitáhnout mladou generaci k vědě. Já jsem nikdy neváhal, když jsem měl přednášet středoškolským studentům a středoškolským profesorům nebo jít do rozhlasu či televize a psát do novin.

Co bude čekat příští Akademickou radu?

Každá Akademická rada má své konkrétní výzvy, které musí řešit. My jsme zažili přechod na veřejné výzkumné instituce, teď je tu finanční krize, případně i reforma výzkumu a vývoje. Tomu se bude muset nová Akademická rada věnovat. A hlavně je tu stálá výzva zlepšovat naši vědeckou produkci. V České republice jsme sice na špičce, ale to nestačí. Chceme se dostat na špičku alespoň v Evropě.

Čeho si považujete nejvíc, co se vám podařilo splnit? A jaký úkol zbyl pro budoucího předsedu?

Podařilo se nám, a to je nezpochybnitelné, nastavit takový systém, že se neustále zvyšuje vědecká úroveň ústavů – podívejme se, kolik vychází prací v nejlepších časopisech. Podařilo se nám udržet mezi ústavy navzájem a mezi ústavy a vedením Akademie přátelské vztahy. Také jsme získali finanční prostředky na některé velké projekty, například na dostavbu Infragenu a na zprovoznění tokamaku. Ale to všechno jsou stále povinnosti Akademické rady a předsedy Akademie věd. Dělal to Rudolf Zahradník i Helena Illnerová. A Jiří Drahoš bude určitě pokračovat.

Co se mi nepovedlo? Například dotáhnout do konce otázku budovy v pražské Legerově ulici, o níž má zájem Ministerstvo vnitra, a zatím se mi nepodařilo získat adekvátní náhradu (*pozn. red. – právě v těchto dnech se jedná o možnosti získání náhradního objektu v Hyberské ulici*). Taky jsem doufal, že se mi podaří prosadit výstavbu Institutu aplikovaných věd na Mazance. Nejsem spokojen ani s tím, že se nepovedlo prosadit v Brně výstavbu synchrotronu za peníze ze strukturálních fondů, ačkoli budou financovány některé podstatně hůř koncipované projekty. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ

Za zánikem
nejslavnější éry
starověkého
Egypta stály
pravděpodobně
také klimatické
změny.

MEZINÁRODNÍ ROK PLANETY JE VÝZVOU VĚDCŮ SVĚTOVĚ

FOTO: VÁCLAV ČÍLEK, ARCHIV AUTORA

Mezinárodní rok planety Země byl Organizací spojených národů a UNESCO stanoven na rok 2008. Šíře témat a cílů této kampaně je však tak velká, že během jednoho roku by se nemohly prezentovat a uskutečnit; mezinárodní akce i aktivity na národních úrovních proto začaly již v roce 2007 a plynule pokračují až do konce letošního roku.

paň *Mezinárodního roku planety Země* (2007–2008–2009) velkou šancí pro geology, geofyziky, oceánology, paleoklimatology a další specialisty ukázat – či navrhnout – společnosti, co by měla vlastně od věd o Zemi na počátku 21. století chtít a požadovat.

Stručně řečeno – a jinak než stručně to zde shrnout nelze – měly by: navrhnout, jak omezit přírodní i lidmi vyvolaná rizika, jako je sopečná činnost a zemětřesení, sesuvy či kumulace geochemicky problematických (zdraví škodlivých) látek; nabízet aplikovanému výzkumu a průmyslu nové, netradiční přírodní zdroje; studovat přirozené příčiny klimatických změn, aby bylo na jejich pozadí možno rozhodnout, zdali a jaké změny jsou výsledkem lidské činnosti; vyhledávat a zpřístupňovat nové zdroje podzemních vod; úzce spolupracovat s urbanisty při plánování rozvoje velkoměst a podílet se na návrzích, jak bezpečně a účelně využívat podzemní prostředí velkoměst; přesněji a důmyslněji studovat vývoj života v geologické minulosti a dešifrovat v geologickém záznamu, jaké byly příčiny a následky krizí bioty. Není toho málo.

Český národní geologický komitét ustanovil na počátku roku 2007 přípravnou a koordinační skupinu pro aktivity Roku Země v České republice. Její výkonnou předsedkyní je dr. Veronika Štědrá (Česká geologická služba Praha). Skupina má 12 členů, mezi nimi i zástupce AV ČR – dr. Jana Zedníka (Geofyzikální ústav AV ČR) a dr. Radka Mikuláše (Geologický ústav AV ČR). Podíl Akademie věd ČR na akcích Roku Ze-

→
Zalednění severní polokoule je na rychlém ústupu. Změní se během několika desítek let i letecký pohled na kanadský Baffinův ostrov?

Páskované rudy, které vznikaly ve starohorách, jsou záznamem jedné z nejdramatičtějších změn přírodního prostředí v historii Země.

Vědy o Zemi se dostaly na konci 20. a počátku 21. století do delikátní situace. Viděny z pozice veřejnosti a médií jsou často osočovány – i když vesměs nepřímou – z podílu na drancování přírodního bohatství Země a z toho vyplývajících hrozbách globálních klimatických, ekonomických a sociálních změn. Viděny z jiných pozic představují sice nepřilíhš nákladnou, ale v dnešní době dobře postradatelnou položku ve veřejných výdajích – komerční průzkum neživých přírodních zdrojů ve srovnání řekněme se 70. léty 20. století stagnuje, proč tedy podporovat relevantní univerzitní výuku a výzkum?

Viděno zevnitř oboru je všechno úplně jinak. Praktické výstupy věd o Zemi se během posledních desetiletí změnily, ale jejich objem se nesnížil; základní výzkum v oboru otevřel řadu otázek, které čekají na to, až budou společností vnímány jako natolik závažné, aby se staly výzkumnými prioritami. V této situaci je kam-

Y ZEMĚ VÉ VEŘEJNOSTI

mě v České republice je – jistě nejen z důvodu personálního zastoupení v koordinační skupině – nemalý. Celkový počet akcí, které vznikly na popud koordinační skupiny nebo se k *Roku Země* přihlásily, dosáhl už nyní několika desítek. K nejviditelnějším, nejzdařilejším – a doufáme také, že nejtrvanlivějším – patří putovní výstava *Planeta Země mocná a zranitelná*, která by se po roce 2009 měla stát základem stálého výstavního a výukového Centra věd o Zemi. První instalace jádra výstavy (pro členy koordinační skupiny instalace „nultá“, poměrně skromná, omezená nevelkým prostorem) měla vernisáž 11. února 2008 ve vestibulu Akademie věd ČR na Národní třídě v Praze (viz *AB 3/2008*). Následovaly další, postupně doplňované instalace, například v Ústí nad Labem a v Mariánských Lázních; na přelomu let 2008 a 2009 byla část výstavy umístěna v Parlamentu ČR v Praze (více na str. 26).

Dalším počinem koordinační skupiny byla série mediálních vystoupení badatelů v oboru. Za spoustu místa k vysvětlování současných možností a úkolů věd o Zemi děkujeme zejména ČT 24, Českému rozhlasu Leonardo a Českému rozhlasu 2 – pořadu Meteor.

Na regionální a lokální úrovni se uskutečnila řada geologických exkurzí, otevřely se nové geologické expozice pod širým nebem, vyhlášeny byly fotografické a ilustrátorské soutěže.

Co zbývá z původních plánů koordinační skupiny ještě uskutečnit? Završením putování výstavy *Planeta Země mocná a zranitelná* bude její implementace do výstavy *Příběh planety Země*, kterou připravuje v koordinaci s výborem Roku Země Národní muzeum v Praze. A stále zbývá jeden velký dluh, vlastně sen již

FOTO: JOSEF BROŽEK, ARCHIV AUTORA

Labský dub; výtečným záznamem klimatu v nedávné historii Země jsou i částečně zuhelnatělé kmeny nacházené v náplavech Labe.

druhé generace českých geologů – vybudovat v zoologické a botanické zahradě v Praze-Troji také adekvátní geologické expozice. Přírodní podmínky jsou k tomu ideální, ve velké většině stačí popsat to, co už v obou zahradách je. Bohužel projekt se znovu opožďuje vinou personálních změn, nových priorit zúčastněných institucí i měnící se ekonomické situace. Snad vznikne alespoň základ, který bude možné dále rozvíjet!

Veškeré akce pořádané k *Mezinárodnímu roku planety Země* se avizují a monitorují na webu <http://www.geology.cz/mrpz>. ■

RADEK MIKULÁŠ,
Geologický ústav AV ČR, v. v. i.

Stepní a polopouštní oblasti v Albertě jsou místem šetrné těžby ropy. Stanou se v budoucnu „měsíční krajinou“, z níž budou obrovskými velkolomy získávány ropné písky?

Získávání surovin bylo a je zpravidla spojeno s obrovským znečištěním přírodního prostředí. Jeden z desítek hutních provozů u Norilsku (střední Sibiř, Rusko).

OSTATNÍ FOTA: RADEK MIKULÁŠ, ARCHIV AUTORA

ROLE GENERÁLNÍHO SEKRETA A JEHO SPOLUPRÁCE S PŘEDSED

Rada EU je důležitým orgánem Evropské unie. Často je však zaměňována role Generálního sekretariátu Rady EU a Evropské komise. Na jeho činnosti jsme se zeptali ředitele sekce Konkurenceschopnost, průmysl, výzkum a Informační společnost Generálního sekretariátu Rady Evropské unie Jiřího Buriánka.

FOTO: ARCHIV JIŘÍHO BURIÁNKA

Mohl byste čtenářům Akademického bulletinu více přiblížit, jak jsou rozděleny role mezi Evropskou komisí, Radou EU (a jejím sekretariátem) a Evropským parlamentem?

Generální sekretariát je administrativním orgánem Rady Evropské unie. Rada EU je politickou institucí, která zastupuje členské státy navenek a schvaluje návrhy předložené Komisí, a to buď sama, nebo společně s Evropským parlamentem. Evropská komise jako výkonná instituce a strážce smluv navrhuje, provádí a řídí. Úkolem Evropského parlamentu, který se skládá z demokraticky zvolených zástupců evropských občanů, je konzultace, spolupráce, spolurozhodování. Důležitou roli dále hrají: Výbor regionů, Evropský hospodářský a sociální výbor, Evropská investiční banka, Evropský soudní dvůr a Evropský účetní dvůr.

Rada EU zastupuje zájmy členských států a v jejím předsednictví se střídají členské státy po šesti měsících. Po současném českém předsednictví nastoupí Švédsko, v r. 2010 se vystřídá Španělsko a Belgie, v r. 2011 případně tato úloha Maďarsku a Polsku. V dalších dvou letech přijde řada na Dánsko, Kypr, Irsko a Litvu.

Rada EU se skládá z ministrů členských států a v současnosti pracuje v devíti formacích: obecné záležitosti a vnější vztahy; hospodářské a finanční

věci; konkurenceschopnost; životní prostředí; zemědělství a rybolov; doprava, telekomunikace a energetika; vzdělávání, mládež a kultura; spravedlnost a vnitřní věci; zaměstnanost, sociální věci, zdraví a ochrana spotřebitele. Veškerá práce Rady je připravována nebo koordinována Výborem stálých zástupců (COREPER), který se skládá ze stálých představitelů členských států v Bruselu a jejich zástupců. Samotnou činnost tohoto výboru připravuje asi 250 výborů a pracovních skupin, složených z delegátů členských států.

Generální sekretariát Rady EU jako stálá a nezávislá evropská veřejná administrativa zajišťuje hladký chod Rady EU a poskytuje služby členům Rady, předsednictví a generálnímu tajemníkovi/vysokému představiteli pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Javieru Solanovi. V současnosti má asi 2700 zaměstnanců a tvoří ho osm generálních ředitelství, která poskytují intelektuální a praktickou infrastrukturu, připravují průběh zasedání, udržují archiv, poskytují právní služby, zajišťují překlady a komunikaci s veřejností i médií.

Generální sekretariát Rady EU úzce spolupracuje s předsednickým státem. Jak tato spolupráce obvykle probíhá?

Generální sekretariát podporuje činnost předsednictví jak v rámci přípravných orgánů, tak i na zasedání rad, včetně Evropské rady. Složka k jednotlivým spisům je obvykle zakládána v návaznosti na návrh právního aktu nebo sdělení od Evropské komise. V prvním případě je text detailně diskutován příslušnou pracovní skupinou a předsednictví následně připraví kompromisní návrh. Ve druhém případě je text nejdříve podroben analýze ze strany předsednictví, které poté připraví návrh závěrů nebo prohlášení Rady a předloží k diskusi pracovní skupině.

Všechny tyto texty jsou připravovány ve spolupráci s Generálním sekretariátem Rady, který rovněž vypracovává zprávy a záznamy pro COREPER a Radu. Mezi další úkoly GS Rady patří zajišťovat komunikaci, rozesílat dokumenty, pozvánky a progra-

RIÁTU RADY EU NICKÝM STÁTEM

my zasedání. Striktně je uplatňována zásada transparentnosti – umožnit evropským občanům sledovat práci Rady EU do nejmenších detailů. GS Rady rovněž napomáhá předsednictví ve vztazích s dalšími evropskými institucemi, zejména s Evropským parlamentem a Komisí, se třetími zeměmi a mezinárodními organizacemi.

Všechna tisková prohlášení i audiovizuální dokumentaci připravuje rovněž GS Rady, který organizuje i společenské akce předsednictví konané na půdě Rady – recepce, obědy či večere pro ministry. Stručně řečeno, GS Rady poskytuje předsednictví nepostradatelné služby.

Jak vypadá každodenní činnost Generálního sekretariátu Rady EU, konkrétně např. vaší sekce?

Do odpovědnosti Generálního ředitelství C, v jehož čele stojí generální ředitel Klaus Gretschmann, spadá většina agendy prvního pilíře, tj. *Smlouvy o Evropském společenství*: konkurenceschopnost, inovace, výzkum, průmysl, informační společnost, telekomunikace, vnitřní trh, politika soutěže, celní unie, doprava a energetika. V rámci tohoto generálního ředitelství se nachází i ředitelství II, které vedu já a které zodpovídá za výzkum, inovace, telekomunikace a konkurenceschopnost.

V oblasti výzkumu zahrnuje naše práce např. projednávání a schvalování rámcových programů EU pro výzkum a vývoj (Evropského společenství i Euratomu), jejichž rozpočet ve výši cca 70 miliard eur na sedmileté období (2007–2013) je třetím nejvyšším po rozpočtu na zemědělskou a strukturální politiku. Druhou významnou součástí je podpora spolupráce mezi členskými státy a Komisí v kontextu Evropského výzkumného prostoru a nově vytvořeného Lublaňského procesu, což zahrnuje např. snahy o společné programování, mobilitu vědců, zakládání evropských výzkumných infrastruktur a mezinárodní spolupráci v oblasti výzkumu. Spoluzodpovídáme rovněž za vznik Evropského inovačního a technologického institutu (EIT), který představuje průřezovou agendu mezi výzkumem, inovacemi a vysokoškolským vzděláváním a je evropskou reakcí na americký MIT (Massachusetts Institute of Technology).

Z dalších zajímavých aktivit bych v rámci telekomunikací rád zmínil roaming či přezkum telekomunikačního balíčku, v informační společnosti problematiku e-governance, v oblasti konkurenceschopnosti pak zvláště odpovědnost za rozsáhlou

Lisabonskou strategii, udržitelnou průmyslovou politiku, inovace včetně regionálních klastrů, podporu malých a středních podniků, cestovní ruch a Evropskou politiku vesmíru, která řeší zajímavá témata jako GMES či Galileo (ve spolupráci s kolegy z ředitelství III).

Naše práce má i externí rozměr – aktivně jsme zapojeni do spolupráce v oblasti průmyslové politiky EU se zeměmi Středomoří a účastníme se pracovních skupin věnujících se transatlantickým vztahům, spolupráci s východní Evropou a střední Asií a s mnoha dalšími částmi naší planety.

Zajišťujeme administrativně činnost Rady pro konkurenceschopnost (vnitřní trh, průmysl a výzkum) a částečně Rady pro dopravu, telekomunikace a energetiku. Stručně řečeno, jedná se o pestrou a fascinující agendu, v níž práce nikdy nekončí.

Rozhovor není osobním stanoviskem Generálního sekretariátu Rady EU. ■

TÁŇA PERGLOVÁ,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

FOTO: LUDEK SVOBODA, AKADEMICKÝ BULLETIN

VÝZKUMNÁ POLITIKA aneb „DOBŘÁ VĚDECKÁ PRAXE“

Evropská organizace European Science Foundation (ESF) uspořádala v únoru 2009 ve Štrasburku seminář zaměřený na výzkumnou politiku.

Pod pojmem výzkumná politika se skrývá paleta problémů; počínaje vztahem mezi národní a evropskou grantovou strategií a budováním evropských výzkumných infrastruktur, přes problém modernizace výzkumných ústavů a univerzit, až k metodám hodnocení výzkumu.

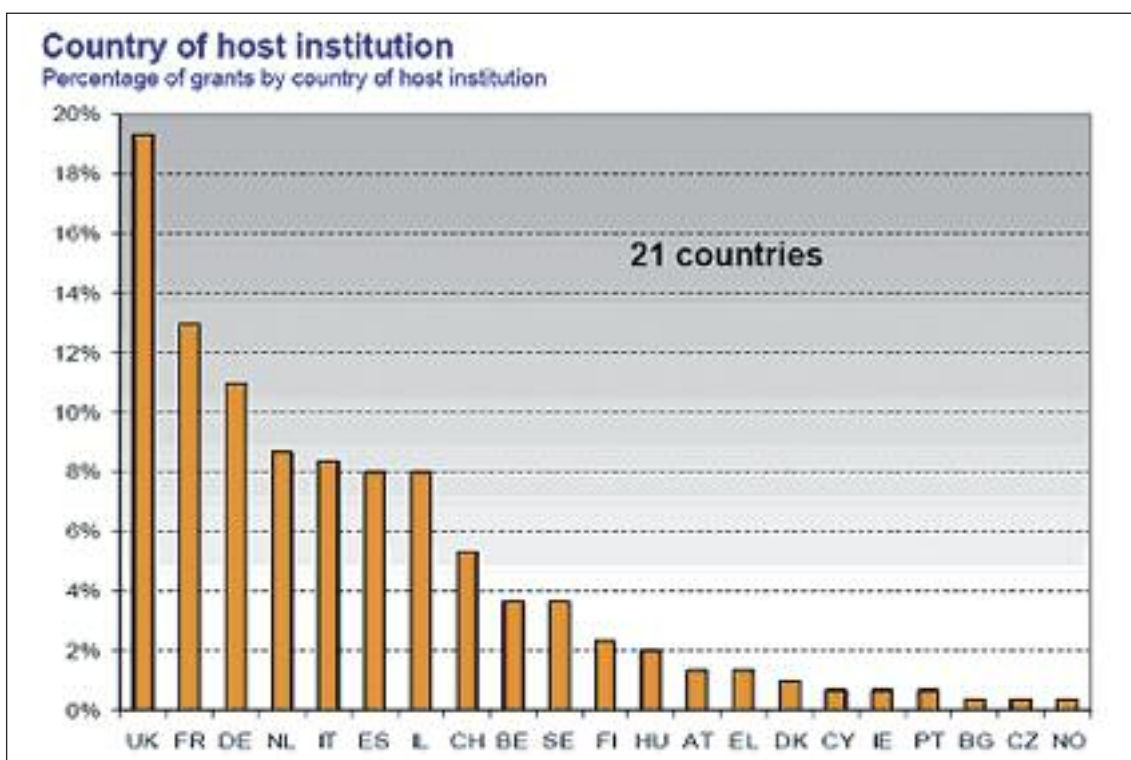
Na semináři se diskutovalo o roli nově zřízené rady *European Research Council (ERC)*, která funguje jako grantová agentura a uděluje vysoce prestižní granty začínajícím i zavedeným vědcům z EU. Soutěž o granty nabízí přímé srovnání úspěšnosti vědců z jednotlivých členských a přidružených států. Pohled na statistiky (viz obr. 1 a obr. 2) je z hlediska České republiky značně frustrující a vybízí k neodkladné a účinné reformě vysokých škol a výzkumných institucí.

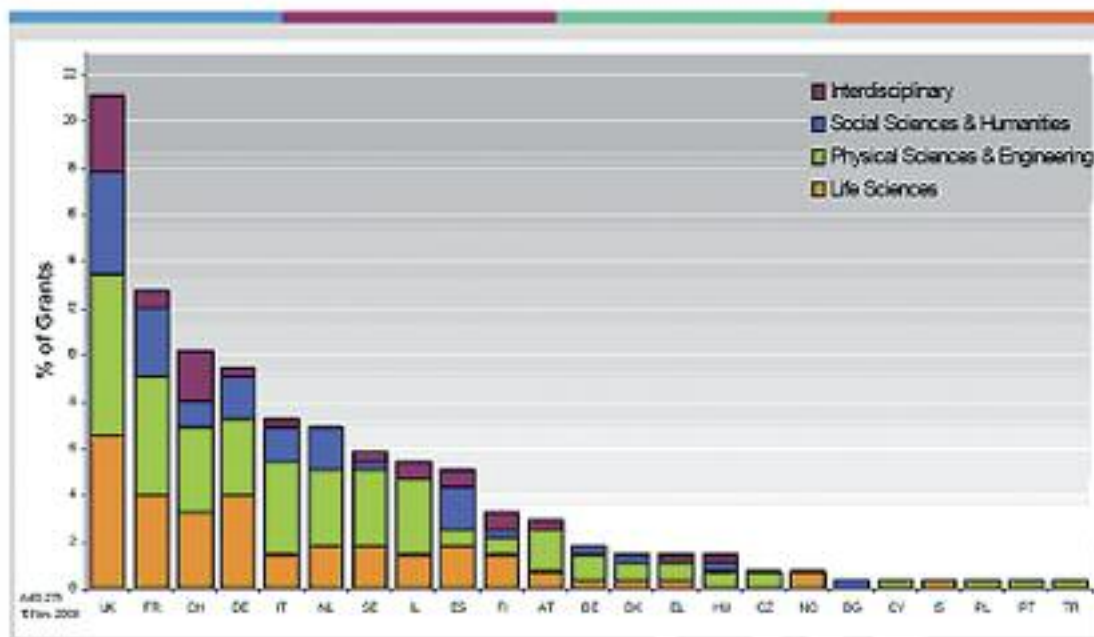
Nejvíce mne zaujala přednáška *Good scientific practice vs. scientific misconduct* prof. Ulrike Beisiegelové, mluvčí ombudsmana DFG (Deutsche Forschungsgemeinschaft), která přednášku uvedla definicí výzkumu jako „jakékoli činnosti, která ve svém obsahu a formě představuje vážnou a seriózní snahu o nalezení pravdy“. Dobrá vědecká praxe stojí především na poctivosti vůči sobě a vůči ostatním. Avšak podvody

ve vědecké práci, plagiátorství a přivlastňování si cizích výsledků samozřejmě existují a je třeba se s nimi vyrovnat. Lze dokonce předpokládat, že v dnešní době, kdy se často zdůrazňuje počet publikací, bude podvodů přibývat. Vzhledem k značným finančním prostředkům, které státy vynakládají na výzkum, bychom mohli uvažovat též o regulaci a sankcích v případě nepoctivého jednání ve výzkumu. Lze však očekávat, že základním etickým principem zůstane sebekontrola. Hlavním opatřením v tomto smyslu by měly být přednášky pro doktorandy a začínající vědce na téma dobrá vědecká praxe a popularizace vědeckých principů.

Následující vybrané body shrnují několik základních doporučení. 1. Porovnávání profesionálních standardů (univerzity a výzkumné instituce by měly dát vždy přednost originalitě a kvalitě před kvantitou výsledků při posuzování výkonnosti). 2. Dokumentování výsledků,

Podíl grantů ERC
pro začínající
vědce
pro jednotlivé
země
v procentech
v roce 2007
(převzato
ze statistik ERC)

Podíl grantů ERC pro pokročilé vědce a pro jednotlivé země v procentech v roce 2008 (převzato ze statistik ERC)

ochrana a zálohování primárních dat (nezměněná primární data by měla být zachována na původním pracovišti deset let). 3. Konsistentní zpochybňování vlastních objevů (především pokud jsou senzační nebo podporují vlastní hypotézu). 4. Dodržování přísné poctivosti vzhledem k příspěvkům partnerů, konkurentů a předchůdců (správné citování, nepřivlastňování si výsledků studentů a postdoktorandů, příspěvky všech autorů by měly být adekvátně přiznány v publikacích, „čestné“ autorství je nepřípustné atd.). 5. Zodpovědnost za spolupráci a vedení ve vědeckých skupinách (vedoucí vědeckých institucí a univerzit jsou zodpovědní za adekvátní organizační strukturu; univerzity a vědecké instituce by měly formulovat pravidla „dobré vědecké praxe“. Tyto zásady by měly být závazné pro všechny vědce a univerzity, vědecké instituce by měly mít zavedené procedury pro řešení „špatného vědeckého chování“ a k dispozici nezávislého zprostředkovatele pro konfliktní případy). 6. Podpora pro mladé vědce a studenty (přednášky o „dobré vědecké praxi“; starší vědci a učitelé musí jít příkladem).

Je zřejmé, že zmíněné body představují horké téma k diskusi. Je třeba tento problém otevřít a „nezametat jej pod koberec“.

Tabulka předkládá deset nejčastějších pochybných vědeckých praktik, které publikoval v roce 2005 časopis *Nature*.

Na přednášku prof. Beisiegelové reagovalo několik oponentů, kteří namítali, že zakrývání „špatné vědecké praxe“ je minulostí a jejich instituce se k těmto problémům otevřeně vyjadřují. Prof. Beisiegelová položila otázku, kolik z daných univerzit a vědeckých institucí má zavedena „pravidla dobré vědecké praxe“, popřípadě zda je možné pravidla najít na jejich webových stránkách; z přítomných nebyl nikdo schopen kladně odpovědět. Zběžně jsem zkontrolovala webové stránky Univerzity Karlovy a několika ústavů Akademie věd ČR – také jsem nic nenašla. Možná je pravý čas zahájit na toto téma otevřenou diskusi a věnovat mu do budoucna více pozornosti.

JANA ROITHOVÁ,
 Přírodovědecká fakulta UK v Praze

Procenta vědců, kteří připouštějí, že se dopustili daného chování v posledních třech letech (počet dotázaných 3247) [B. C. Martinson, M. S. Anderson, R. de Vries, *Nature* 2005, 435, 737.]

Falšování nebo „vaření“ vědeckých dat	0.3
Neřádné přiznání zapojení ve firmách, jejichž produkty jsou založené na výzkumu dané osoby	0.3
Vztahy se studenty, objekty výzkumu nebo klienty, které by mohly být interpretovány jako pochybné	1.4
Použití nápadu jiné osoby bez řádného povolení nebo povinného uznání	1.4
Neautorizované použití tajných informací ve spojitosti s vlastním výzkumem	1.7
Neschopnost prezentovat data, která jsou v rozporu s vlastním předchozím výzkumem	6.0
Přehlížení používání špatných dat nebo rozporuplných interpretací dat u jiných vědců	12.5
Změna designu, metodologie nebo výsledků studie v reakci na tlak poskytovatele dotace	15.5

INFORMAČNÍ EKOLOGIE A MOUDROST

Lidská společnost dnes velmi důsledně studuje a chrání své životní prostředí. Věnujeme se ekologii, chráníme ovzduší, vodu, půdu, pěstujeme i „sociální ekologii“. V těchto disciplínách nám jde především o kvalitu prostředí z hlediska fyzikálních parametrů, z hlediska vztahů člověka k přírodě a jejím procesům, jde nám též o vztahy sociální a v modelech udržitelného rozvoje se zabýváme i vztahy ekonomickými.

**Petr Moos
z Ústavu
informatiky
a telekomunikací
Fakulty
dopravní ČVUT
převzal
16. února t. r.
od předsedy
AV ČR
Václava Pačesa
Medaili
Františka
Křižíka
za zásluhu
v oblasti
technických věd
a za realizaci
výsledků
vědeckého
výzkumu.
Při této
příležitosti
pronesl
následující
zajímavou
úvahu, kterou
s jeho svolením
přetiskujeme.**

Obávám se, že stranou zůstává důležitá složka, jíž je informační prostředí. Přitom do našeho života s nebyvalou intenzitou zasahují stále nové komunikační a informační technologie. Zejména mladší generace žije z části ve virtuálním světě v podmínkách informačního prostředí sice bohatého na různé užitečné složky, ale také znečištěného různými impakty informačních agencí.

Současný trend informačních a komunikačních technologií staví na konvergenci telekomunikačních a mediálních datových formátů. Hovoříme proto o „alianci“ datových a informačních systémů v různých standardech multiplexů, portálů založených na sdílení přenosových, spojovacích, paměťových, manažerských a produkčních systémů. V nich se informační agencie prezentují jako prvky systémů informačního prostředí a my se musíme snažit udržet kvalitu těchto prvků tak, aby člověku dobře sloužily.

Informační agencie

V interakci s informačním prostředím se setkáváme s informačními agencemi na různé hierarchické úrovni. Základními prvky nejnižší úrovně jsou signály v podobě elementárních informačních konstruktů. O úroveň dál jsou data, která již mohou tvořit zprávu nesoucí informaci. Vyšší úroveň tvoří znalosti. Samostatnou oblast tvoří emoční agencie.

Pro uvedené informační agencie můžeme uvést následující definice:

Signál – změna, nebo posloupnost změn stavů stavových veličin v informačním prostředí. Podle fyzikální podstaty agencie hovoříme o akustických, optických, mechanických, elektrických, chemických a jiných typech signálů, které živé bytosti nebo stroje pro zpracování dat, informací a znalostí používají.

Data – z podrobnějšího rozboru působnosti dat v informačním prostředí vyplývá, že data a datové báze představují množiny interpretovaných i neinterpretovaných údajů o stavu objektu. To znamená, kromě jiného,

že lze očekávat možnost vzniku rozdílných interpretačních modelů nad jednou množinou sdílených dat.

Informace – tento pojem souvisí zpravidla s procesem odstraňování neurčitosti, případně zvyšování uspořádanosti systému. Informaci můžeme proto definovat jako zprávu, která přináší možnost snížení neurčitosti v popisu stavů a probíhajících procesů a také přináší podnět ke změnám uspořádanosti v systémech reálného světa či vědomí. Pro ilustraci můžeme například konstatovat, že vysokou míru informace obsahuje stejně tak stavba katedrály se svou vysokou uspořádaností prvků, architektonických signálů, jako *Ottův slovník naučný*. Příkladem nejvyšší míry informace je lidský genom a projevy životaschopnosti a růst uspořádanosti živých organismů.

Informace obvykle odpovídá na otázky: kdy, kde, v jakém vztahu, jak dlouho, jak vysoko apod.

Znalost – schopnost a) přiřazení, třídění a filtrace údajů, dat a informačních zobrazení pravděpodobných stavů objektů a jejich stavových přechodů; b) interpretace kauzálních řetězců a citlivosti na množinách, neurčitostí informačních obrazů a přechodů v systémových vazbách objektů reálného světa.

Znalost tedy odpovídá na otázky: jak, proč, s jakým výhledem, v jakých kauzálních vztazích, kde je příčina, jaký bude důsledek, jak formulovat modely objektů a procesy na objektech apod.

Emoční agencie – nevím, jestli už některý z vědců v oboru současné informatiky viděl počítač plakat. Živé bytosti sdílející informační prostředí svého blízkého i vzdáleného okolí však vykazují změny stavu svého vědomí i změnu stavů charakteristických stavových veličin a jejich uspořádání v reakci na některé typy agencí z oblasti psychosociální složky informačního prostředí. Emoční agencie jsou často stimulující podporou pro funkci znalostních systémů, a to zejména ve fázích interpretačních, které jsou důležité pro rozhodování inteligentního systému o dalších změnách svého stavu.

Informační výkon – zcela nová míra, kterou zavádíme jako nástroj pro hodnocení efektivity informačních

Moudrost

Těto filozofické kategorie bych se chtěl dotknout s velkou pokorou, a to z pohledu enormního nárůstu delegace inteligence umělým systémům, které jsou schopny zpracovávat signály, data, informace a dnes i znalosti. Vedle expertních systémů, které se využívají už dlouho, se vytvářejí a prakticky užívají různé formy informačních a znalostních metasytémů, systémy znalostního managementu, korporátní sdílení distribuovaných znalostí apod. Právě na sdílení a tvorbě nových znalostí vyrůstá „znalostní společnost“ jako společnost s vysokou produkční, inovační a socioorganizační schopností, s vysokou adaptabilitou na měnící se vnější podmínky. Je však tato společnost moudřejší? Jak vlastně z pohledu shora definovaných prvků probíhají procesy rozhodování v případě systému s vyšší moudrostí?

Z pohledu historických zkušeností s praktickým uplatňováním znalostí a informací v rozhodovacích a řídicích procesech – a to jak čistě technických, tak ekonomických, ale i sociálních – se za moudré považuje takové rozhodování a řízení, kdy do zvýšení úrovně pravděpodobnosti správného rozhodnutí přispívají nejen informace a znalosti, ale i pravdivé emoční agencie, jako je cit, láska, naděje, víra, tužby, motivace apod. Stejně jako agencie typu data, informace znalosti, také emoční agencie nacházíme v informačním prostředí svého okolí, ale i v informačním prostředí své mysli, v prostředí své osobnosti.

Moudrost můžeme vlastně definovat jako schopnost harmonického využití informačních a emočních agencií, schopnost jejich kvalitního výběru pro životně důležitá rozhodování o svém chování i chování řízených systémů. V moudrosti se spojují informace a znalosti s takovými emočními agenciemi, jako je například soucit, láska, víra, naděje, pokora a další, v naší kultuře života vysoce ceněné kategorie lidských projevů.

Tak jako se nechováme liberálně k fyzikálnímu prostředí světa kolem nás, tak bychom si měli stanovit určité limity pro udržení čistoty informačního prostředí v rámci vyhrazeném naší evropskou kulturou. ■

PETR MOOS,
Fakulta dopravní ČVUT

systémů. Tuto míru vytváříme jako součin míry informace I a informačního toku ϕ : $P_i = I_i(t) \cdot \phi_i(t)$, pak hovoříme o okamžitém informačním výkonu v čase t .

S informačním výkonem souvisí i pravděpodobnost správného výběru varianty řešení, pravděpodobnost správného rozhodnutí v provozu řízení systému. Je přitom zřejmé, že schopnost interpretovat informaci z informačního toku velmi silně závisí na znalosti instalované v daném rozhodujícím se systému.

Informační ekologie

Z funkce jednotlivých typů agencií v informačním prostředí je zřejmé, že pro životaschopnost systémů je důležitá jejich pravdivost, integrita ve vztahu k minulému, současnému i budoucímu chování objektů reálného světa. Náhodná, nebo záměrná chyba v procesu sdílení signálů a informací může způsobit až fatální vývoj v neprospěch životaschopnosti systému. Jako příklad lze uvést vznik rakovinného bujení, chybné navedení letadla na trase, falešné emoční agencie v mezilidských vztazích apod. Proto by se lidstvo nemělo věnovat jenom fyzikálním parametrům kvality prostředí, ale systémově chránit a zvyšovat kvalitu informačního prostředí ve všech formách působení jeho agencií.

Vlastní agenciální působení v informačním prostředí má tři oblasti – oblast zdrojů informačních agencií, oblast přenosu, distribuce a oblast impaktů. Ukazuje se, že se kvalita informačního prostředí dá neefektivněji chránit v oblasti zdrojů.

„MAKRO“ SLAVÍ PADESÁTINY

FOTO: LUDĚK SVOBODA, AKADEMICKÝ BULLETIN

Ústav makromolekulární chemie AV ČR, v. v. i., se nachází v lokalitě pražského Břevnova a Petřin, nedaleko obory a letohrádku Hvězda. Ten se řadí mezi významné „filosofické“ stavby 16. století, které byly prostoupeny řádem, vyjadřovaly vzájemnou souvislost věcí a ztělesňovaly matematické vztahy, názory na stavbu vesmíru a chod přírody vůbec. Je to vhodné sousedství pro ústav Akademie věd, zkoumající tvorbu, strukturní řád a vzájemné interakce velkých molekul – makromolekul, které jsou základem všeho živého v přírodě.

Ústav makromolekulární chemie AV ČR pořádá každoroční kolokvia, která jsou určena k prezentaci nejvýznamnějších výsledků výzkumných programů. Součástí letošního 18. kolokvia byla panelová diskuze na téma Popularizace vědy u široké veřejnosti: Ztráta času nebo prospěšná činnost? V nově zrekonstruované a špičkovými technologiemi vybavené posluchárně uvedla diskuzi svou přednáškou Helena Illnerová.

Ústav makromolekulární chemie AV ČR – „Makro“ – jak jej nazývají nejen starousedlíci, ale i zaměstnanci a jejich kolegové z branže, oslaví letos 50 let od svého založení. Zakladatel ústavu profesor Otto Wichterle, světově proslulý český chemik a vynálezce měkkých kontaktních čoček, mu vtiskl nejen jeho moderní vědecké zaměření, ale spoluprací s architektem Karlem Pragerem významně ovlivnil samotný architektonický návrh jeho budovy, která stále zůstává dominantou pražských Petřin.

Hlavní snahou prof. Wichterleho a jeho spolupracovníků bylo vytvořit ústav, který by byl dominantou v tehdy bouřlivě se rozvíjející vědě o makromolekulách, polymerní chemii a fyzice. Badatelské úsilí ústavu se během uplynulého půlstoletí zaměřovalo na naplnění tohoto cíle. Zdejší vědci zkoumají především umělé – syntetické – makromolekuly, jejich vznik, vlastnosti a přeměny. Jak se rozšiřovalo jejich poznání, výzkum se rozvíjel od jednoduchých polymerů k polymerům „na míru šitým“, systémům s unikátními vlastnostmi a funkcemi.

Mezi první z „vlajkových lodí“ ve výzkumných programech ústavu můžeme řadit polymerní hydrogely, které byly základem měkkých kontaktních čoček prof. Wichterleho a které stále nacházejí nové aplikace například v nitroočních čočkách, urologických implantátech nebo v chemicky modifikovaných formách jako materiály pro snadnější hojení ran. V současnosti představují specificky navrhované syntetické makromolekuly jako polymerní nosiče léčiv, schopné cíleně dopravit aktivní látku do postiženého místa, nejen nový způsob léčby nádorových onemocnění, ale i progresivní systémy pro vnesení genové informace do vybraných typů buněk. Vyšší úroveň těchto systémů pak tvoří „inteligentní polymerní soustavy“, jež dokáží rychle a citlivě reagovat na změnu vnějších podmínek. Výzkum bioanalogických polymerů, tedy syntetických polymerů vybavených některými charakteristickými vlastnostmi makromolekul přírodních, je motivován například snahou vyvinout optimální podpůrné struk-

tury pro růst buněk a regeneraci tkání, zejména kostí, chrupavek, cévních náhrad apod.

Vedle polymerů biolékařských se ústav intenzivně věnuje zkoumání polymerů pro pokročilé technologie. Příkladem jsou hybridní systémy pro separaci látek či katalýzu, v nichž se kombinují polymery s mikročásticemi či nanočásticemi, nebo polymerní membrány pro palivové články a separaci vodíku. Několik skupin v ústavu se zabývá mimořádně perspektivním výzkumem zaměřeným na přípravu a studium možností využití elektronových a optických vlastností konjugovaných polymerů, v jejichž struktuře se střídají dvojná a jednoduchá chemická vazby, či elektronově a opticky aktivní skupiny. Tyto materiály nabízejí výhodné vlastnosti při využití ve fotovoltice jako ohebné fotovodiče, displeje, elektroluminiscenční materiály nebo při konstrukci organických transistorů.

Výzkum polymerů a makromolekulárních systémů cíleně navržených pro určité funkce se opírá o systematické studium vztahů mezi strukturou molekul a jejich vlastnostmi a vzájemných interakcí makromolekul. Základní poznání jevů, které jsou podmíněny makromolekulární povahou zkoumaných látek a materiálů, je jedním z hlavních cílů vědecké činnosti ústavu.

I po padesáti letech je Ústav makromolekulární chemie AV ČR dominantní a ve světě respektovanou vědeckou institucí, která soustřeďuje významné badatele z oblasti makromolekulární vědy s cílem připravovat nové polymerní materiály a objevovat vztahy a zákonitosti mezi jejich molekulární strukturou a výslednými vlastnostmi. Polymerní materiály se již staly nedílnou součástí moderní lidské civilizace, jsou všude kolem nás, a proto budou vyžadovat soustředěnou pozornost i v budoucnosti. Ta jistě přinese i díky celé řadě našich studentů a mladých kolegů nové a překvapivé objevy. ■

FRANTIŠEK RYPÁČEK,

ředitel Ústavu makromolekulární chemie AV ČR, v. v. i.

CLAMORES ELIAE – POZNÁMKY K REFORMÁM, DEFORMÁM A VĚDÁM

Rada pro výzkum a vývoj projednala a přijala Reformu systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice. Za povšimnutí stojí, že v posledních šedesáti letech se řetěz reforem nejvíce dotýká školství a vědy. Viditelným výsledkem je potřeba především neustále reformovat, takže smysl reforem, jež by měly stabilizovat podstatné, se zřetelně mění v reformy reforem destabilizující vlastní podstatu. Samo označení rady není šťastné – příznačně v něm chybí termín věda, přestože se závěry jednání rady vědy dotýkají.

Sklon k reformování je záležitostí širšího evropského rozměru. Souvisí i s takzvanou boloňskou výzvou. Z jejích doporučení se stal kánon. Varovná slova formuloval rakouský filozof Konrad Paul Liessmann v publikaci *Teorie nevzdělanosti (Theorie der Unbildung)* v roce 2006. Podle něho dochází k fragmentarizaci a partikularizaci vzdělání. Vzdělávací instituce nevychovávat samostatně uvažující jedince, ale nesvéprávné výkonnostní a konzumní jednotky postrádající vlastní myšlení a přejímající „odpovědnost“ za svou údajnou malou flexibilitu, mobilitu, neschopnost hodnotit a využívat vlastní kompetence a zdroje.

Vratme se však k *Reformě systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice*. Záměr reformy sám sleduje, jak by měla Česká republika „obstát v celosvětové globalizované soutěži... Reforma musí dále přispět ke zvýšení úspěšnosti českých podniků na mezinárodních trzích se špičkovými výrobky, technologiemi a službami na bázi rychle uplatněných výsledků českého výzkumu. Je nutné zajistit vysokým školám a výzkumným organizacím, aby měly podmínky pro komercializaci výsledků a ochranu duševního vlastnictví, a donutit je, aby jich využívaly při nakládání s výsledky výzkumu a vývoje“. V sevřeném stylu nutně zkratkovitým pro tento typ vyjádření je v preambuli uvedeno: „Věda dělá z peněz znalosti, inovace dělají ze znalostí peníze...“ Jde zřejmě o nadsázku, ale na myslí vytane pasáž nepředloženého návrhu zákona o zdravotnictví, v němž se uvádělo, že úkolem zdravotnictví je poskytování zdravotní péče za účelem zisku. V tomto ofenzivním tónu zaměřeném především na produkci, zisk, konkurenci, zápas jako by nebylo uplatnění pro humanitní vědy. Ony nepřispívají prosperitě trhů, globalizované soutěži, komercializaci – té se dokonce brání. Lze uvažovat o oprávněnosti jejich existence? Maně vyvstane otázka – je ještě základním úkolem vědy poznání, interpreta-

ce? Teprve důsledky obojího v aplikaci mohou cílit k zisku, a to i ve svém zneužití.

Připomeneme-li kritéria citačních indexů, impaktních faktorů, ratingů, vnějších a vnitřních evaluací, jimiž procházejí „badatelské projekty“, „výzkumné záměry“ (také na to upozorňuje K. P. Liessmann), nemůžeme nepozorovat, jak do všech oblastí života pronikají kvantifikační tendence. Stáváme se svědky absolutizace kvantifikačních kritérií. Jejich uplatňováním se stírají rozdíly mezi vědou jako ne-deformovaným úsilím poznávat a interpretovat a jejím derivátem reglementovaným grantovou byrokracií, sítí RIV, CEP a jinými institucemi představovanými dalšími smysluplnými zkratkami. Stírají se také rozdíly mezi humanitními a exaktními vědami. Tvůrčí snahu zastupuje hon za splněním zmíněných kritérií od počátečních úvah o tématu výzkumu po sám závěr. Zdárně se vyvíjejí metodické postupy, jak vyhovět celému systému požadavků, například v usilovném obstarávání recenzních ohlasů. Přitom existuje řada úzce specializovaných oborů, u nichž je možnost získat kvantum citací vyloučena.

Humanitní vědy, jež se svou podstatou vzpírají kvantifikačním poutům, ztrácejí respekt, protože respekt ztrácí i vše, co souvisí se složitostí nitra lidské osobnosti, s etikou, citem, s nepostížitelností duševního světa. Pro exaktní vědy je rozhodující lidská racionalita. Kvantifikace také do ní ovšem vnáší mechanická kritéria. Čteme-li vyjádření profesora Přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity, že souloví „humanitní vědy“ je protimluv, protože se o vědách v této oblasti nedá uvažovat (samozřejmě nechybí odvolání na názory přijímané v USA oddělující „science“ a „humanity“), pak dokonce jsou patrné nejen přehlíživý aspekt, ale i tendence konfrontačně vyhocovat základní bipolaritu tvořící celek vědeckého poznání, v němž se oba bipolární komponenty doplňují. Nebere se v úvahu další závažný fakt – humanitní vědy reprezentují především ná-

V Radnicích u Plzně se uskutečnilo pět ročníků mezioborových symposií o počátcích národního obrození. Jeden jazyk naše heslo buď (citát z Ódy na jazyk český od Antonína Jaroslava Puchmajera). Symposia, organizovaná Historickým ústavem AV ČR, katedrou českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje, ani publikace z nich vzešlé zřejmě nemají charakter vědeckého zaměření.

rod, exaktní vědy lidstvo. Proto například na rozdíl od matematiky a fyziky nelze objektivně porovnávat v mezinárodních souvislostech kvantum školských znalostí v mateřském jazyku a dějepisu.

Komplementární dvojkolejnost exaktních a humanitních věd je patrná od počátku novověku. Počátky exaktní linie tu představuje karteziánství, jehož linii zahajují například René Descartes, Thomas Hobbes, Galileo Galilei, Isaac Newton. Vznikající vyrovnávací linii humanistickou představují například Jan Amos Komenský, Hugh Grot, John Locke, John Milton, Herbert z Chisbury. Tato linie zahrnuje nejen zřetel k duchovnímu světu člověka, ale také vzdělávací a výchovné aspekty.

Zpět ke stanoviskům Rady pro výzkum a vývoj. K oběma základním typům vědeckého poznání není možno přistupovat s mechanizmem kvantifikace. Oba typy pracují se zásadně rozdílným metodologickým přístupem a interpretací. Hledá-li se sjednocující, kvantifikující přístup, nelze přijímat oktrojující postupy a podřizovat jednu oblast druhé. Pro nalézání konsenzu je základním předpokladem diskuze mezi zástupci exaktních a humanitních oborů. Jak vypadá složení Rady? Tři ekonomové, dva odborníci v technické kybernetice, po jednom odborníkovi z měřicí techniky, chemické technologie, fyzikální chemie, fyziky pevných látek, hydrodynamiky, dále dva sociologové, jeden politolog. Všimněme si neparitního zastoupení humanitních věd, ostatně zastoupeny nejsou ani vědy lékařské. Rovněž v předešlých obdobích nebyly v Radě humanitní obory širě zastoupeny. Odpovídají tomu všechna přijatá stanoviska, která vědeckou práci spojují jen s grantovým systémem, taxativně stanovují seznamy periodik, jimž je přiznán vědecký statut (na redakčních radách se absurdně požaduje splnění procenta nepřijatých příspěvků), není brán zřetel na širokou škálu vědeckých publikačních žánrů, která je mimo jiné specifická pro humanitní vědy.

Upozorněme alespoň na čtyři příklady. První: literární věda se člení na tři rovnocenné složky – literární teorii, literární historii a literární kritiku. Literární kritika je pomezním žánrem kořenícím v teoretických zásadách a zasahujícím do publicistiky. Bez jejích stanovisek nelze syntetizovat historický pohled na literární vývoj. Literárně-kritické stati jsou

bibliograficky zachycovány ve většině zásadních literárních slovníků či encyklopedií. Podobně je tomu ve vztahu divadelní recenze a divadelně-historické syntézy. Ani periodika, kde se recenze publikují, ani samy recenze nejsou podle vymezení Rady považovány za vědeckou záležitost.

Druhý příklad: tvorba jakýchkoli učebnic není považována za adekvátní vědecké činnosti. Vytvoření patentu v technické oblasti ano. Čím se od sebe liší teoretická příprava obojího, aplikační postup včetně vkomponování inovačních postupů a široký dosah praktického užití?

Třetí příklad: problém konferencí, symposií či seminářů. Sama zasedání ani sborníky nejsou považovány za vědeckou angažovanost. Pro humanitní obory mají podobná zasedání zásadní význam. Postačí zalistovat v recenzních částech odborných i žurnalistických periodik a lze se setkat s recenzemi konferenčních sborníků i oceněním významu podobných vědeckých zasedání. Snad zasluží ironický povzdech, že i sborníky, které mají redakční

FOTO: LUDĚK SVOBODA, AKADEMICKÝ BULLETIN

radu a prošly recenzním vyjádřením, nejsou považovány za vědecké publikace. Je možno nalézt „recenznější“ prostředí, než je konferenční, kde sama veřejnost vystoupení i diskuze kvalitu příspěvku glosují? Jen tyto příklady naznačují závažnost problematiky a volají po diskuzi a výraznější diverzifikaci hodnocení publikovaných vědeckých prací.

Čtvrtý příklad: humanitní a exaktní vědy sblížuje i fakt, že každá vědecká disciplína má svou historii, musí počítat se svou didaktizací, protože bude nějak zařazena do výuky. Psychologie vstupuje do většiny výrobních odvětví. Velká část humanitních disciplín pracuje se statistickými postupy. Navzájem se tedy prostupují dosud oddělené metodologické postupy. Jistě není nezajímavé, že jeden z nejrespektovanějších světových ekonomů Nouriel Roubini, jenž téměř absolutně předvídal vznik nynější ekonomické krize a předvídal její průběh, přistupuje k hodnocení ekonomické problematiky i se zkušenostmi historie a psychologie, což je nevyjádřitelné

matematickými modely, kterým podlehla ekonomie. Krize třicátých let 20. století je nyní velmi podrobně zkoumána historiky a z prvních výsledků se hledá aplikace na východiska dneška.

Ke složitosti problémů přispívá existence bohemistických disciplín. Netýká se to jen filologie a literatury, ale také historiografie, dějin umění, pedagogiky, filozofie, regionalistiky a v podstatě všech vědeckých disciplín, které mají svou historii. S tím dosavadní kritéria nepočítají vůbec. Na jedné straně je nepopíratelným faktem, že vše, co není publikováno ve světovém jazyce, zůstává omezeno na recipienty ovládající jazyk publikace. Globalizace preferuje univerzální komunikaci, vybičovává pochybnou touhu po světovosti. To již souvisí se společností konkurence, úspěchu, zisku. Existuje však snad i autenticita národa, smysl jeho existence, hodnot a tradic. O to se zajímají právě bohemistické disciplíny. Tyto komponenty kvantifikace nezachytí, ony zůstanou nepochopeny mimo národní hranice. Proto je například scestné vytvářet pořadí světových univerzit podle „kvality“ jejich působení. Karlova univerzita se podle jednoho z hodnocení pohybuje někde mezi 300. až 400. místem. Ostatní české univerzity ani neobsadily příčku. Je vskutku hodnocena jejich kvalita? Namátkou – jaká jsou kritéria hodnocení, kdo a kým je k hodnocení povolán? Nechme stranou podfinancování, i když je zásadní. Jedním z kritérií je počet nositelů Nobelovy ceny působících na univerzitě. Samo získání pro udělení ceny již něco glosuje o objektivním výběru. Je ale udělení Nobelovy ceny objektivním kritériem? Je cena udělována v každém vědeckém oboru? Již tento fakt ji diskvalifikuje jako oceňující kritérium. A druhý závažný okamžik – bude-li se na univerzitách přednášet a publikovat v mateřském jazyce, tedy nikoli v tom, který globalizace bude považovat za vhodný, není možné, aby se tato výuka vzala v úvahu pro pozitivní hodnocení. Snad lze zachovat národní důstojnost.

Hodnotit vědeckou práci samu i její kvalitu vyžaduje užití laboratorních vah a jemné tahy laserovým skalpelem. Rozlišovací schopnost gramů a ostrý nůž jsou nejlepšími nástroji pro její vymítání. ■

VIKTOR VIKTORA,
Západočeská univerzita v Plzni

ČESTNÁ OBOROVÁ MEDAILE

J. E. PURKYNĚ

FOTO: ZDENĚK TICHÝ, ARCHIV KNAV

Udělení *Čestné oborové medaile J. E. Purkyně* za zásluhy v biologických vědách RNDr. Jaroslavu Kunešovi, DrSc. (*1948) je výrazem ocenění jeho celoživotní práce v oblasti výzkumu patogenetických mechanismů vzniku hypertenze. V uplynulých 35 letech věnoval svou pozornost řadě důležitých aspektů tohoto závažného kardiovaskulárního onemocnění; od změn objemu a distribuce tělesných tekutin přes

membránové abnormality až po interakci genetických faktorů a faktorů prostředí. Jako vědecký pracovník Fyziologického ústavu AV ČR, v. v. i., byl reprezentantem tradiční české školy vývojové medicíny, kterou v oblasti experimentální hypertenze představoval jeho učitel doc. Jiří Jelínek. Díky svým profesním dovednostem a organizačnímu talentu byl dr. Kuneš hnací silou mnoha tuzemských i zahraničních spoluprací (Kanada, Francie, V. Británie, SSSR, Slovensko), které přinesly řadu významných publikací v prestižních časopisech. Vedle rozsáhlého vědeckého díla (183 prací) s poměrně značným ohlasem (přes 1600 citací) se úspěšně věnoval také managementu vědy. Je vhodné připomenout zorganizování řady mezinárodních sympozií (včetně velkého ISH/ESH kongresu o hypertenzi v Praze 2002) i jeho dlouholeté členství v Scientific Council of International Society of Hypertension (1994–2002). Pracoval též jako zástupce ředitele Fyziologického ústavu AV ČR, v. v. i., se zaměřením na ekonomické aspekty chodu ústavu, rekonstrukci budov a přístrojového parku, rozvoj infrastruktury krčského areálu, zlepšení podmínek pro mladé pracovníky (včetně stavby ubytovny) atd. Od roku 2003 pokračuje dr. Kuneš v této činnosti jako ředitel ústavu. Vyvrcholením jeho vědecko-organizačních aktivit byla výstavba nové budovy podstatně rozšiřující prostory ústavu. ■

JOSEF ZICHA,

Fyziologický ústav AV ČR, v. v. i.

UDĚLENÍ VĚDECKÉHO TITULU DOKTOR VĚD

Vědecká rada Akademie věd ČR oznamuje, že v souladu s čl. 62 Stanov Akademie věd ČR a na základě doporučení Grémia udělila na svém 23. zasedání dne 12. února 2008 vědecký titul:

doktor fyzikálně-matematických věd – doc. RNDr. Vítu Dolejšimu, Ph.D. (MFF UK Praha) a doc. RNDr. Romanu Šimonovi Hilscherovi, Ph.D. (PřF MU Brno);

doktor technických věd – Ing. Jiřímu Homolovi, CSc., DSc. (ÚFE AV ČR) a doc. Ing. Michalu Šejnohovi, Ph.D. (FSv ČVUT Praha);

doktor chemických věd – doc. Mgr. Pavlu Jungwirthovi, CSc., DSc. (ÚOCHB AV ČR) a Ing. Miroslavu Punčochářovi, CSc. (ÚCHP AV ČR);

doktor molekulárně-biologických a lékařských věd – prof. MUDr. Miroslavu Kubovi, CSc. (LF UK Hradec Králové);

doktor biologicko-ekologických věd – Ing. Miroslavu Matuchovi, CSc. (ÚEB AV ČR) a PharmDr. Aleně Sumové, CSc. (FGÚ AV ČR);

doktor sociálních a humanitních věd – JUDr. Františku Helešicovi, CSc. (AVM CORP., a. s., Ústí nad Labem);

doktor historických věd – PhDr. Pavlu Brodskému, CSc. (MÚA AV ČR) a prof. PhDr. Petru Sommerovi, CSc. (FLÚ AV ČR).

VĚDA A UMĚNÍ

aneb UTAJENÉ SVĚTY 2

V minulém čísle Akademického bulletinu se doc. František Weyda z Biologického centra AV ČR (Entomologický ústav) v Českých Budějovicích zamýšlel nad poselstvím nepatrných obyvatel mikrokosmu v dnešním informacemi zahlceném světě, nad současnými podobami bádání, jež vedou vědce k novým objevům. Tentokrát se vyznává ze své vášně pro popularizaci vědy, z lásky k práci v regionech i z radosti nad zájmem o výstavy vědecké fotografie. Úvodem má slovo galeristka paní Bohuslava Maříková, která spolu s ním a dr. Petrem Znachorem, výstavu v Českých Budějovicích připravila.

FOTO: PETR NOHEL, ARCHIV AUTORA

Krvavé slzy české vědy. Kapky hmyzí hemolymfy, Petr Nohel, vědecký pracovník, lékař a přírodovědec.

Od roku 2002 vedete Galerii Nahoře, sama jste úspěšná fotografka a navíc dávná obdivovatelka mikrosvěta. Uspořádat výstavu vědecké fotografie vás napadlo po setkání s Františkem Weydou a Petrem Znachorem ve fotografickém klubu Vývojka, potřebnou částku na uskutečnění plánu jste získala od města jako nečekanou a radostně přijatou odměnu několikaletého snažení. Podílelo se i Biologické centrum, takže mohl výstavu doprovodit katalog, který s velkou elegancí představuje část prací zúčastněných vědců. Jak jste je vybírali?

Kontakty ze světa živé přírody obstarali oba pánové, Weyda a Znachor, adresy vědců, kteří zkou-

mají neživou přírodou elektronovými mikroskopy, jsem dostala od přátel v Praze. Podařilo se také získat zde v Budějovicích diapozitivy snímků vynikajícího primáře očního oddělení zdejší nemocnice Aloise Timra, který byl vášnivým fotografem, teoretikem fotografie i rádcem fotografů amatérů. Už v sedmdesátých a osmdesátých letech se mikroskopickému fotografování věnoval, ovšem tak, že měl fotoaparát napojený na mikroskop. Z asi čtyřiceti krabic jsem vybrala čtyři snímky očního pozadí, jež vypadají jako vesmírná tělesa, opravdu připomínají Mars. Nechali jsme je zdigitalizovat a vystavili je také.

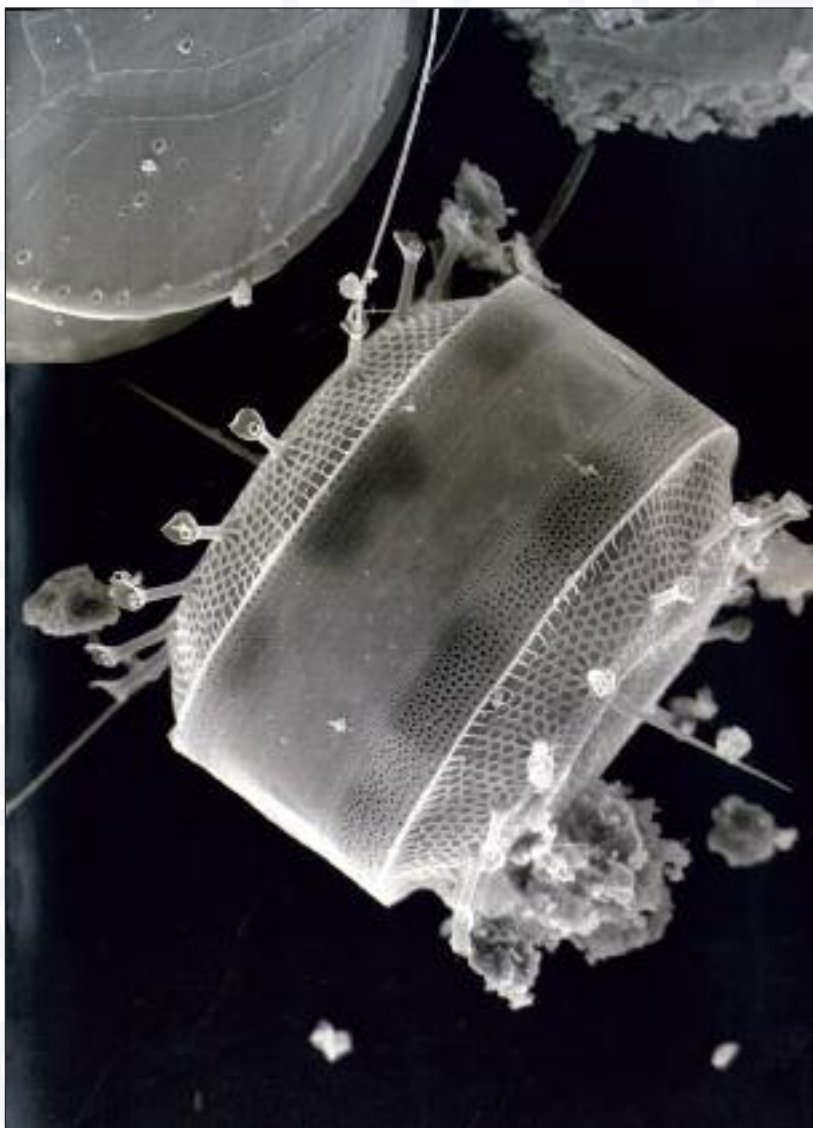

FOTO: PAVEL ŠKALOU, ARCHIV AUTORA

Rozsívka *Thalassiosira nordenskioeldii* vytváří křemičité, vlastně skleněné schránky, složené ze dvou mísek; na snímku z elektronového mikroskopu zobrazena z bočního pohledu. Pavel Škaloud, katedra botaniky PŘF UK v Praze.

Na to, co jsme vystavovali, pohlížím spíš z uměleckého hlediska. Při výběru obrázků jsme brali v úvahu hledisko vědecké, já hlídala, aby snímky měly také uměleckou hodnotu. I kdyby se vystavily samostatně, mohly by fungovat jako umělecké dílo.

Pokud vím, připravili jste i doprovodné akce?

V rámci výstavy jsme pořádali přednášky pro střední školy, které byly velice úspěšné, přišlo asi 580 dětí. Ohlas byl velký i mezi základními školami, přednášku pana Jana Robovského si objednaly právě ony. Myslím, že se nám tak podařilo trochu vědy i mikrosvětů do škol opravdu dostat.

Co v Budějovicích ještě plánujete?

Máme několik fotografických klubů, vystavují u nás i různé kluby z okolí, z Vodňan, Prachatic, Českého Krumlova. Devadesátá léta sice zdejší tradici rozkolísala, ale dnes mají lidé znovu potřebu se sdružovat. Dáváme prostor amatérské fotografii a jednou až dvakrát ročně pořádáme výstavy profesionální. Mým velkým přáním je svět vědy a umění opravdu propojit a udělat výstavu, na níž by se sešli vědci a umělci.

Mnoho umělců intuitivně tuší, že vesmír mikrosvěta zde je, a buď se jím inspiřují, nebo podvědomě ve svých obrazech zachycují jeho podoby. Ta výstava bude věcí na dlouhou trať, nejprve je třeba nadchnout lidi, což pan doktor Weyda, s jehož účastí počítám, dobře umí.

Pane doktore, objevovat kouzlo mikrosvěta se pro vás stalo nejen osobní radostí, dobrodružstvím, možná opojením – ale vy se o všechno chcete i podělit. Vystavujete, píšete, přednášíte. Co vám dává tento dialog?

Především mě těší a jsem hrdý, že je možné vše okolo mikrosvěta zajistit zde v jihočeském regionu. Takové aktivity by člověk očekával spíše v hlavním městě. Jaký zde mají tyto věci význam, jsem si uvědomil před dvěma lety, když jsme v souvislosti s podobnou autorskou výstavou dostali s doktorem Znachorem významnou regionální fotografickou Cenu Františka Dvořáka od statutárního města České Budějovice a byli jsme pozváni k primátorovi. I v Radě pro popularizaci vědy jsme mluvili o tom, jak je dobré jít do krajů. Po výstavách ve Wiehlově domě a na Národní v Praze proto směřuji do regionů. Postupně přes Protivín a Písek dál na Moravu, kde jsem měl výstavu na několika místech, například ve Valašském Meziříčí, Vsetíně, Kroměříži a Havířově. Po Krásné Lípě teď míříme do Kladna. Zjistil jsem, že v malých městech, tak do deseti tisíc obyvatel, přijdou lidé na výstavu nebo na přednášku jako za starých časů: rodina se v neděli oblékne, vezme děti a všichni se těší, že něco takového u nich je. Mám z toho vždycky velký zážitek, jdu se nenápadně podívat, jak to funguje – a tak mě jednou napadlo, že na výstavě není kniha návštěv. Šel jsem ji tedy koupit do papírnictví, říkám, že bych potřeboval nějakou trochu lepší, s pěknými deskami, a paní prodavačka mi odpověděla: „Není to náhodou na výstavu? Jsme strašně rádi, že tu je! Byli jsme se podívat celá rodina...“ V knihách návštěvníků si čtu, ukazují je dokonce studentům, i to je docela inspirativní.

Zrcadlení výstavy je její další rozměr. V Krásné Lípě jsem výstavu doprovázel dvou a půlhodinovou přednáškou, při které se i malé děti ptaly na plno věcí. Zájem těch lidí! Jak ocení, že k nim někdo přijede! Není všechno jenom v centru. Jít do krajů, až na výspu civilizace, třeba až k hranicím...

Není i to nové? Potřeba kontaktu s lidmi, nebýt jen zavřený v laboratoři, v temné komoře, v ateliéru, ale vnímat odpověď, vést dialog?

O to se snažím i ve vědě. Říkám: „živá věda“. Samozřejmě, publikace je základ vědecké práce. Ale kromě toho, a dříve jsme se tomu učili, je třeba vědu i osobně prezentovat. Nestačí, že člověk svou práci někam pošle. Má s ní jít ven a komentovat osobně. Osobnost autora je důležitá, i kdyby koktal, je cenná, má možnost odpovídat na dotazy. Začátkem devadesátých let se trochu přestalo s ježděním a pořádáním vědeckých akcí, snížil se počet konferencí, nebyl velký zájem. Je dobře, že se teď situace zlepšuje. Svět

trpí nedostatkem dobré komunikace a zvláště u nás se musíme naučit lépe komunikovat. Ve Spojených státech jsem zažil, jak se tam mládež ve školách učí správně položit otázku. Není ostatně výzkum také pokládání otázek přírodě? Tomu jsme se nenaučili. Stále dokola: učitel – žák, tady jedna skutečnost – tady druhá. Když přijdou studenti na přednášku, každý si od učitele sedá co nejdále. Když jinde ve světě přijdete na vysoké škole do hodiny, dá vám to někdy práci učitele najít, protože všichni jsou v jednom chumlu a tak se o probírané problematice baví. Ve Spojených státech jsem zažil dvouměsíční kurs, jehož přednášející profesori byli nešťastní, až agresivní, když se jich půl hodiny nikdo na nic nezeptal.

Věda hrou?

Určitě. Bude-li se vědec držet jen zaručených postupů a nedá prostor kreativitě, mnoho toho neobjeví. Jen jednomu z tisíce se cosi rozzáří a on uvidí, co má vidět. Ačkoli jsme národ Komenského, pro kterého byla škola hrou, já tu hru na školách moc často nevidím. Proto se snažím chodit i do základních škol, zatím jsme se soustředili jen na školy střední.

Také se pokoušíme prezentovat vědce trochu jinak, než je zvykem. Tomu dává zelenou Evropská unie s její významnou akcí „Noc vědců“ (koná se jednou za rok v celé Evropě). Jde o to představit vědce jako bytosti, které dokáží i jiné věci, než je věda. Zde v Českých Budějovicích zakládáme tuto akci na představení vědců jako hudebníků a fotografů. Už druhý rok u nás například hostovala britská hudební skupina a hrály také naše kapely, složené (třeba jen částečně) z vědců.

Jaké máte plány?

Co se týče vědy, rád bych se vrátil ke svým kořenům, tak trochu do studentských let. Dělat vědu, jak jsem ji dělal dřív. Bez velké byrokracie. Mám svou laboratoř, mám svoje zkušenosti, to je velké zabezpečení. Rád bych dělal vědu pomalejším způsobem, aby to nebyla taková „honička“ jako teď. Především bych se ale chtěl věnovat popularizaci vědy. O tom jsem se už napřemýšlel! Viděl jsem, jak ji dělají v zahraničí, hovořil s mnoha vědci: je potřeba víc prezentovat vědu společnosti. Máme k tomu určité prostředky, je to i dluh vůči mládeži. Vědec je skromný, často se neprosazuje, spíš věří, že jeho dobrá práce se prosadí sama. Je ale třeba nespolehat jen na publikace. Jak budeme přemýšlet o ekonomických záležitostech? Věda je všude okolo nás, je nutné o ní mluvit. Hodně záleží na osobnostech. A je třeba jít také do regionů, blíž k lidem. Není pravda, že podobná práce nemá takový dopad jako v Praze. I v regionu za vámi novináři přijdou a mluví s vámi, možná víc než v Praze. I když je totiž člověk sebeskromnější, je rád, když přijde nějaká zpráva, zpráva od lidí k vám. Nemusí to být pochvala, ale je dobrý pocit být autorem něčeho, co má smysl. Vernisáž je svátek, i pro mne. Člověk něco dává a něco dostává. A je velice důležité, aby byl schopen si svátek udělat, užít si ho. Aby se zastavil.

Člověk na útěku... O tom se už dlouho mluví: je člověk ještě schopen se zastavit? I vědec?

My se musíme umět zastavit. Věda je dnes opravdu „velká honička“. Uvědomuji si, že často pracuji jako mravenec, pracuji, pracuji, vyplňuji lejstra, hlášení, přihlášky, tūkám do počítače..., ale už často nemohu dělat to základní, totiž abych několik dní třeba nepracoval a přemýšlel v klidu o problému, který mám intelektuálně zvládnout. Dřív vědci tento čas měli, já už ho dnes prakticky nemám. Mám sice spousty informací, ale nedokážu najít dostatek času a v klidu z nich sestavit syntézu, kterou bych měl jako vědec udělat. To chci změnit. Využiji k tomu důchodový věk, který se již silně hlásí. Chci mít víc volného času. Tím sice jako bych něco ubral, ale myslím si, že svou práci tím zkvalitním. A že informace, které jsem posbíral, alespoň částečně ještě zhodnotím.

Co říkáte svým studentům?

Učit studenty už není jen to, že někomu předáváte výsledky vědecké práce. Jste s nimi ve styku, ptají se vás. Máte pocit, že se nějak podílíte, byť jen skromně, na vývoji národa. To je už jiná rovina. Povinnost, poslání... Snažím se jim říkat, aby nebrali vše tak úplně vážně (při zachování nezbytné zodpovědnosti, samozřejmě). Aby si taky uměli hrát. Aby byli spíš pokornější, než aby projevovali nějakou velkou hrdost, protože proti přírodě jsme všichni strašně nepatrní. Hlavně jim říkám, aby byli poctiví. Aby se nebáli negativních výsledků – patří do vědy stejně jako ty pozitivní. A je třeba říkat pravdu. Tu, o které jsem na základě poctivé práce a znalostí přesvědčen. Třeba i přes momentální nesouhlas okolí. Umět svou pravdu prosadit – samozřejmě slušně a pomocí argumentů. Umět také přiznat, že jsem se mýlil. Je velkou výhodou vědy, že člověk pracuje pod svým jménem. Buď si je uděláte dobré, nebo si je zkažete... ■

SYLVA DANÍČKOVÁ

**Oční pozadí.
Alois Timr
(1926–1991)
působil
v krajské
nemocnici
v Českých
Budějovicích
jako vynikající
oftalmolog.**

FOTO: ALOIS TIMR, ARCHIV AUTORA

Informace z 55. zasedání Akademické rady AV ČR dne 17. února 2009

Akademická rada se zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Projednala podklady pro XXXIV. zasedání Akademického sněmu AV ČR dne 24. března 2009

- návrh výroční zprávy o činnosti Akademie věd České republiky za rok 2008,

- návrh zprávy o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XXXIII. zasedání Akademického sněmu,

- zprávu o činnosti Vědecké rady AV ČR ve funkčním období 2005–2009 a koncepční návrhy pro další období,

- seznam kandidátů na členství v Akademické radě AV ČR pro funkční období 2009–2013,

- seznam kandidátů na členství ve Vědecké radě AV ČR pro funkční období 2009–2013.

Schválila

- metodický pokyn Rady vědeckých společností pro získávání a využívání dotací ze státního rozpočtu ve vědeckých společnostech,

- zařazení výzkumného záměru Ústavu experimentální botaniky AV ČR, v. v. i., č. AV0Z50380511 a výzkumného záměru Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., č. AV0Z90610518 do kategorie A v rámci průběžného hodnocení výzkumných záměrů pracovišť AV ČR.

Souhlasila

- s návrhem předsednictva Grantové agentury AV ČR, aby na základě usnesení vlády ČR ze dne 26. ledna 2009 č. 122 ke Zprávě o změnách příjmů kapitol, výdajů kapitol a deficitu státního rozpočtu České republiky na rok 2009 při zpomalení odhadovaného meziročního růstu hrubého domácího produktu na 3 %, 2 % a 1 %, kterým se odvádějí veškeré prostředky rozpočtových kapitol z rezervního fondu do státního rozpočtu, byly o alikvotní část sníženy původní smluvně stanovené částky podpory na rok 2009 všem grantovým projektům GA AV,

- s úkony při nakládání s majetkem na základě návrhů pracovišť AV ČR.

Jmenovala

- doc. RNDr. Evu Zažimalovou, CSc., místopředsedkyní Rady programu podpory projektů mezinárodní spolupráce AV ČR.

Doporučila předsedovi AV ČR, aby udělil

- čestnou medaili *De scientia et humanitate optime meritis* prof. PhDr. Františku Danešovi, DrSc. (Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.),

- čestnou oborovou medaili Františka Pošepného za zásluhy v geologických vědách RNDr. Vladimíru Rudajevovi, DrSc. (Geologický ústav AV ČR, v. v. i.),

- čestnou oborovou medaili Karla Engliše za zásluhy v sociálních a ekonomických vědách JUDr. Jiřímu Grospičovi, CSc. (Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i.),

- Čestnou medaili Za zásluhy o Akademii věd České republiky:

- RNDr. Vladimíru Albrechtovi, CSc. (Technologické centrum AV ČR),

- Ing. Karlu Klusáčkovi, CSc., MBA (Technologické centrum AV ČR),

- Ing. Janu Škodovi (Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.),

- JUDr. Miroslavu Šmidákovi (Kancelář AV ČR).

Vzala na vědomí

- vyjádření Vědecké rady AV ČR k problematice otevřeného přístupu ke znalostem a otevřeného přístupu k velkým infrastrukturám,

- zprávu o činnosti národních komitétů sdružených v ICSU za rok 2008,

- zprávu o činnosti Bytové komise AV ČR za rok 2008.

Obhajoba disertační práce RNDr. Jiřího Buršíka, CSc.,
s názvem **Microstructure of selected structural materials**
(**Mikrostruktura vybraných konstrukčních materiálů**)

se koná dne 7. dubna 2009 v 10:30 hodin před komisí „Materiálové inženýrství“
v Ústavu fyziky materiálů AV ČR, v. v. i., Žitkova 22, Brno.

Obhajoba doktorské disertační práce prof. JUDr. Moniky Pauknerové, CSc.,
s názvem **Evropské mezinárodní právo soukromé**

se koná dne 15. dubna 2009 ve 14:00 hodin před komisí „Právní vědy“
na Právnické fakultě UK, nám. Curieových 7, Praha 1.

Informace z 240. zasedání

Rady pro výzkum a vývoj dne 13. února 2009

ZÁVAŽNÉ PROJEDNÁVANÉ BODY A ZÁVĚRY ZE ZASEDÁNÍ

Priority Rady pro výzkum a vývoj na 1. pololetí roku 2009 s výhledem na II. pololetí

Radě byl předložen návrh 7 priorit na 1. a 2. pololetí roku 2009, kterými by se RVV měla přednostně a důkladně zabývat:

1. Novela zákona č. 130/2002 Sb. (*červen 2009*) a návazná novela NV č. 267/2002 Sb.
2. Národní politika výzkumu, vývoje a inovací ČR na léta 2009–2015 (*březen 2009*).
3. Návrh výdajů ze státního rozpočtu ČR na výzkum a vývoj na rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012 (*červen 2009*).
4. Hodnocení výsledků VaV 2009 a jeho metodika (*leden až prosinec 2009*).
5. Zřízení Technologické agentury ČR (*leden až prosinec 2009*).
6. Změny v sekretariátu Rady (*červen 2009*) a v Radě (*srpen 2009*).
7. Udržitelnost strukturálních fondů EU, zejm. OP VaVpI (*leden až prosinec 2009*).

Rada schválila předložený návrh 7 priorit na 1. a 2. pololetí roku 2009.

Návrh na změny Statutu Grantové agentury ČR

Návrh na změny Statutu GA ČR byl předložen Radě k projednání před jeho předložením vládě. Důvodem navržených změn je podle předkladatele potřeba zajistit úkoly vyplývající z vládou schválené Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací. Cílem předsednictva GA ČR je zavést nový systém hodnocení návrhů grantových projektů a zvýšit tak transparentnost, nezávislost posuzování a posílit význam kritérií vědeckého výkonu.

Rada doporučila předložit návrh na změny Statutu GA ČR vládě po zapracování stanoviska Rady.

GA ČR předložila dopisem ředitele Kanceláře GA ČR ze dne 22. ledna 2009 Radě k připomíncekám **návrhy zadávacích dokumentací na veřejné soutěže ve VaV na podporu grantových projektů základního výzkumu na rok 2010**: standardní grantové projekty, postdoktorické grantové projekty a bilaterální grantové projekty.

Rada schválila připomínky k zadávacím dokumentacím GA ČR a uložila sekretariátu Rady zaslat tyto připomínky řediteli kanceláře GA ČR.

Návrh dalšího postupu při Hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2009 a následujících letech u druhu výsledku B – odborná kniha

Návrh změn přípravy Seznamu nakladatelství s vědeckou redakcí byl předložen na základě usnesení Rady z jejího 239. zasedání k usnesení bodu B.2.2.

Vzhledem k uplatněným zásadním připomíncekám AV ČR a OK SHV, kdy nebylo možno v rámci vypořádání připomínkového řízení dospět ke kompromisnímu řešení, se navrhuje dočasně pozastavit tvorbu Seznamu a celou problematiku znovu diskutovat za účasti všech kompetentních stran tak, aby bylo možno dojít ke shodě nad aktualizovaným materiálem.

Rada schválila změnu Kritérií pro vyřazení výsledků z Hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2009 vypuštěním podmínky „kniha nebyla vydána v nakladatelství uvedeném na Seznamu nakladatelství s vědeckou redakcí“, uložila prof. Haaszovi jako odp. místopředsedovi Rady, prof. Matějí jako zpravodaji Rady, dr. Blažkovi jako předsedovi KHV, doc. Münichovi jako předsedovi OK SHV a prof. Zrzavému jako zpravodaji KHV, aby společně na 241. zasedání Rady připravili aktualizovaný materiál, který bude upravovat postup pro vyřazení výsledků z Hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2009 u druhu výsledku B – odborná kniha pro Hodnocení 2009 a pro Hodnocení 2010 a dále. Nakonec schválila Návrh dalšího postupu pro vyřazení výsledků z Hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2009 u druhu výsledku B – odborná kniha.

Souhrnné vyhodnocení výsledků programů výzkumu a vývoje ukončených v roce 2007

V souladu s Metodikou hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2008 (dále jen „Metodika“) bylo provedeno vyhodnocení výsledků programů výzkumu a vývoje ukončených v roce 2007 – jednalo se celkem o šest programů. Podle Metodiky byly výsledky (pracovní tabulky) postoupeny příslušným poskytovatelům k vyjádření.

Materiál bude předložen do meziresortního připomínkového řízení. Po provedení meziresortního připomínkového řízení bude vypořádání připomínek předloženo Radě pro výzkum a vývoj na její 241. zasedání tak, aby vláda materiál projednala do 31. 3. 2009.

Příprava Národní politiky výzkumu, vývoje a inovací (NP VaVal)

Na čtvrtém jednání Řídící skupiny NP VaVal dne 26. ledna 2009 bylo mj. dohodnuto, že z několika závažných důvodů (zdržení novely zákona č. 130/2002 Sb., zapracování výsledků INCOM atd.) bude požádáno dopisem dr. Kopicové na pana premiéra o odložení termínu předložení NP VaVal na jednání vlády do konce května 2009 oproti původnímu březnu 2009. Rada upřesněný harmonogram schválila.

UPLYNULO 60 LET OD SMRTI NIKOLAJE LVOVIČE OKUNĚVA

(1886–1949)

Nikolaj Lvovič Okuněv působil od roku 1923 v Praze, kde se stal členem Seminaria Kondakoviana (Institutu N. P. Kondakova). Profesor dějin byzantského a východoslovanského umění byl původem z Petrohradu, kde vyučoval dějiny a teorii umění (1916), později působil na univerzitě v Oděse (1917–1918) a jako profesor archeologie a dějin umění ve Skopji (1920–1923). Od roku 1913 byl vědeckým tajemníkem Ruského archeologického institutu v Konstantinopoli.

Okuněv byl rovněž řádným členem zahraničních institucí – Archeologického ústavu v Sofii a Vědecké společnosti ve Skopji. Po Kondakovově smrti v r. 1925 přednášel pravidelně na Univerzitě Karlově, kde od r. 1935 působil nejprve jako smluvní a od roku 1948 jako řádný profesor pro dějiny byzantského a východoslovanského umění. Jeho přednášková činnost byla velmi bohatá; nejenže po Kondakovovi převzal přednášky o byzantském umění, ale věnoval se i dějinám ruského malířství a umění jižních Slovanů, srbské architektuře a malířství a bulharskému umění.

Od r. 1929 byl Okuněv řádným členem Slovanského ústavu v Praze. Dlouhá léta pracoval v byzantologické komisi a až do své smrti byl členem redakční rady a vedení časopisu *Byzantinoslavica*. O tři roky později založil při Slovanském ústavu Archiv slovanského umění, který vedl až do roku 1947 a který shromažďoval dokumenty vztahující se k výtvarnému umění slovanských národů, sbíral a registroval biografická data o významných umělcích (malířích, sochařích, architektech) a pořádal výstavy výtvarného umění. V r. 1932 se uskutečnila v Topičově salonu pod patronátem profesora Lubora Niederla výstava připravená Okuněvem a podpořená Slovanským ústavem a Archeologickým institutem N. P. Kondakova, která představila 82 ikon a na jejíž uspořádání přispěli menšími částkami také T. G. Masaryk a S. Kolowratová. V r. 1935 byla v Clam-Gallasově paláci zahájena díky jeho péči garanta a kurátora retrospektivní výstava dokumentující vývoj ruského malířství 18.–20. století, kterou uspořádal Slovanský ústav pod patronátem rady hl. města Prahy a na niž promluvil pražský primátor Karel Baxa.

S podporou primátora Baxy také úspěšně navrhl, aby sbírky slovanského umění byly umístěny v městské galerii. V souvislosti se získáváním materiálu Okuněv mnohokrát vycestoval na Balkán, do Srbska, Makedonie a Černé Hory, Bosny, Chorvatska i Slovinska. Zavítal i do Istanbulu – byzantské Konstantinopole – a do Rumunska. Díky Okuněvovým cestám bylo fotograficky zdokumentováno mnoho významných církevních památek na

Balkáně. V letech 1924–1928 prováděl výzkum výzdoby kostelíku sv. Pantelejmona v makedonské Nerezi. Výzkum nových „monastýrů“ nebyl jednoduchý, jak traduje L. Kuba: „*Pražský byzantolog, profesor N. L. Okuněv, se k nim [tj. k chrámům a klášterům] vydal přes kopec a s druhé strany se bezvládně musil šinouti po sypké stráni. Při tom vyplašil z přechetných děr protější stráně na sto orlů, kteří nad ním kroužili s takovým řevem, že z toho brzo přestal mít radost.*“

Okuněv byl nadmíru činnorodý a pracovitý člověk, a proto i výsledky jeho práce jsou impozantní. Napsal řadu teoretických, analytických i syntetických článků, které publikoval nejen v *Seminariu Kondakovianu (Annales)*, v *Byzantinoslavikách*, ve *Slovanském přehledu, Slavii*, ale i v zahraničních periodikách. Soudil, že srbská a bulharská architektura 12. a 13. století byla ovlivněna arménskou a gruzínskou architekturou a že ornamentální výzdoba vykazuje islámské vlivy. Vedle cenných článků připomeňme jeho edici *Monumenta artis serbicae I–IV* nebo kapitoly o byzantském, jiho- a východoslovanském umění v *Dějínách umění v obrysech* od A. Matějčka.

Okuněvovo dílo bylo završeno v roce 1949. O jeho úmrtí se veřejnost dověděla ze zprávy, kterou pro ČTK vydala Univerzita Karlova: „*V noci z 21. na 22. března t. r. zemřel v Praze po těžké a vleklé nemoci řádný profesor dějin umění byzantského a východoslovanského na Filozofické fakultě University Karlovy v Praze Nikolaj Lvovič Okuněv ve věku téměř 63 let. Více než 20 let působil na naší universitě, kde při ústavu pro dějiny umění vybudoval pro svůj obor zvláštní oddělení, vybavené bohatou odbornou knihovnou, sbírkou fotografií a diapositivů. Jako znamenitý znalec byzantského umění východních Slovanů rozvinul v Praze rozsáhlou činnost badatelskou a publikační, v níž soustředil se hlavně k výzkumu byzantské a ruské architektury, ruského a byzantského malířství a jmenovitě umění starého Srbska. Univerzita Karlova ztrácí v něm vynikajícího vědce a učitele.*“ ■

LUBOMÍRA HAVLÍKOVÁ,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.

VLADISLAV RŮŽIČKA

(1870–1934)

Dnes již málo vzpomínaný biolog, ve své době však profilující osobnost biologické teorie u nás, nastoupil po maturitě na brněnském gymnáziu (1888) studium na lékařské fakultě UK v Praze. V roce 1901 jej ukončil doktorátem. V tu dobu již pomáhal v různých ústavech fakulty jako demonstrátor. Největší význam pro jeho další vědeckou činnost měl pobyt v Ústavu všeobecné a pokusné patologie A. Spiny, kde si vštípil význam barvení tkání jako důležitého detekčního prostředku v histologii a fyziologii.

Roku 1907 byl na stáži v Mnichově u O. Hertwiga a habilitoval se pro všeobecnou biologii a experimentální morfologii na domovské fakultě (vůbec první habilitace z oboru „biologie“ u nás). V tomto oboru se r. 1909 stal mimořádným a r. 1920 řádným profesorem (titulárním již r. 1917). Tehdy již na lékařské fakultě vedl pro svůj obor pracoviště, které se oficiálně stalo ústavem ve studijním roce 1917–1918.

Nedlouho po svých pozorováních a experimentech na buňkách a tkáních vystoupil se závažnými teoretickými zobecněními – patří k nim teorie morfologického metabolismu, podle níž strukturální útvary pozorované na subcelulární úrovni nejsou trvalé, což ho vedlo k odmítání chromozomové teorie dědičnosti. Tvrdil, že za dědičnost nezodpovídá barvitelná část jaderné hmoty v buňce (chromatin – tedy DNA), nýbrž část nebarvitelná – plastin. Svého času vzbudila též pozornost jeho teorie stárnutí na základě tzv. hysteréze protoplazmy. Poznatky ze studia mikroorganismů jej vedly k tehdy dosti vzácnému doporučení bakterií jako vhodného modelového objektu v genetickém výzkumu. K tomu se stále více věnoval eugenickému hnutí, kde si počínal umírněně podle svého přesvědčení, že lze nežádoucí dědičné znaky odstranit cíleným působením prostředí. Rozlišil národ státní, který tu žil nejdéle a byl nejlépe přizpůsoben životním podmínkám, a zlomky národů, jež se přistěhovaly později, a tudíž se přizpůsobují jen s obtížemi.

Postupně budoval tzv. kauzální teorii dědičnosti, podle níž se dědí progenní konstituce protoplazmy a geny jsou jen jejími dočasnými funkčními jednotkami, znaky se nedědí, jsou získané. Dědičnost chápal jako ekologický problém. Své hlavní názory v tomto směru shrnul v knihách *Nárys učení*

o dědičnosti (1914) a *Biologické základy eugeniky* (1923). Z filozofického hlediska byl zastáncem mechanizmu, veškeré biologické jevy a procesy chtěl vysvětlovat převáděním na chemické poměry. Zevními zásahy lze chemizmus vhodně ovlivnit, a tak postupně řídit biologické procesy včetně dědičnosti. Takový postoj mu vynesl ocenění pozdějšími přívrženci tzv. mičurinské biologie u nás, kteří ho pokládali za „předchůdce“ Lysenka a Lepešinské.

Vladislav Růžička vytvořil svou teoretickou i organizační aktivitou svéráznou školu genetiků a teoretických biologů. Svou váhu mělo i to, že byl spoluzakladatelem a posléze předsedou Čs. eugenické společnosti a ředitelem Čs. státního ústavu pro národní eugeniku. Rovněž v zahraničí bylo jeho dílo dobře známé; byl spoluzakladatelem a krátce i spolueditorem časopisu *Biologia generalis* (zal. 1925). Nicméně rozchod s hlavními proudy v genetickém výzkumu ovlivnil pozdější úpadek Růžičkova vlivu; již E. Babák v recenzi Růžičkovy nejobsáhlejší práce z r. 1923 si přeje „míň učenosti a víc moudrosti“. Jeho žáci v genetice J. Kříženecký a B. Sekla přešli po smrti svého učitele (1934) k mendelovské genetice. Osud ho ušetřil těžké rány, když byl jeho nástupce v eugenickém ústavu V. Bergauer r. 1942 popraven nacisty. ■

JAN JANKO,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

PLANETA ZEMĚ MOCNÁ A ZRANITELNÁ

Ukázat neobnovitelný svět neživé přírody, rámujiící a podmiňující vývoj života na Zemi, je hlavním záměrem putovní geovědní výstavy věnované Mezinárodnímu roku planety Země.

Výstava veřejnosti přibližuje několik pohledů na naši planetu: a) estetické hodnoty objektů neživé přírody – výsledků geodynamických procesů a struktur neživé přírody a jejich kombinací v různých měřítkách a uměleckých objektech; b) hledisko proměnlivých a kontrastních měřítek našeho prostředí (od kosmického prostoru a místa naší planety v něm až k nanostrukturám budujícím kostru všech hmot); c) důsledky přírodních procesů a lidských činností působících monotónně na zemský povrch; d) rovnováhu jako podmínku pro udržitelnost forem života či naopak zánik prostředí.

Vybrané sekce představují různá geologicko-geografická prostředí, např. oceánské prostředí, velehory, suché pouště, vulkanické oblasti. Návštěvníci se mohou seznámit s krásou přírodních materiálů, mikrosvětlem hornin, nerostů a půd, s antropogenními změnami, geodynamikou a geomorfologií oblastí apod. Expozice kombinuje klasické exponáty s multimediálními prezentacemi a interaktivními objekty.

Putovní výstava má rozsah 150–200 m² plochy. V interiérové části nalezneme šest hlavních tematických modulů, v jejich rámci je možné vystavit 8–16 panelů, 10 vitrín, 10–20 podstavců s nerosty a artefakty a s 2–4 interaktivními objekty podle možností výstavních prostor. Výstavu doprovází 10 velkoplošných pa-

VŠECHNA FOTÁ: ARCHIV ČGS

nelů s prioritními tématy Roku planety Země a panelem *Program Roku Země*.

Scénické moduly reprezentují geodynamická prostředí v geologické historii: moře a oceány, horké pouště, sopečné oblasti a velehory. Vitríny 1–5 obsahují zdroje, suroviny z daného prostředí (hadec, mramor, pískovec, gabro, diorit, žula, kaolín, jílovec, břidlice, rula...) a výrobky z nich zhotovené. Vitríny 6–10 přibližují procesy eroze a sedimentace hornin. K vystavovaným objektům patří „Geotoč“ o průměru dva metry s prosvícenými fotografiemi na obvodu soustředných kruhů. Na podstavcích jsou umístěny nerosty a horniny ze sbírek České geologické služby, dr. Josefa Sekyry, zápůjčky ze soukromých sbírek, artefakty Střední průmyslové školy kamenické a sochařské v Hořicích (SPŠKS), Sdružení kameníků a kamenosochařů (SKKS) a exponáty Muzea Českého ráje v Turnově.

Na realizaci a sestavení výstavy se podílela řada jednotlivců i institucí, mezi nimi také Akademie věd ČR, která na základě iniciativy Rady pro popularizaci vědy přispěla na vznik scénických modulů moře v geologické historii, pouště a sopečné oblasti.

Letos výstava poputuje do Turnova, Jindřichova Hradce a Brna a na podzim bude součástí geovědní výstavy pořádané Národním muzeem v Praze. Poté se exponáty stanou základem informačních center s geovědní tematikou, určených pro veřejnost a mládež. Více naleznete na stránkách Mezinárodního roku planety Země www.rokplanetyzeme.cz.

VERONIKA ŠTĚDRÁ, Česká geologická služba,
JAN ZEDNÍK, Geofyzikální ústav AV ČR, v. v. i.

ODBORNÉ PUBLIKACE Z NAKLADATELSTVÍ ACADEMIA

JOSEF ŠMAJS

FILOSOFIE – OBRAT K ZEMI

**Evolučně ontologická reflexe přírody,
kultury, techniky a lidského poznání**

Text je rozdělen do tří částí. První část, *Evoluční ontologie*, pojednává o podstatě této nové ontologické koncepce, věnuje se problému přirozené a kulturní evoluce i problému informace. V druhé části, *Evoluční gnoseologie*, je naznačena aplikace evoluční ontologie na oblast tradiční filozofické teorie poznání. Třetí, *Filosofie techniky*, popisuje praktickou aplikaci koncepce evoluční ontologie na oblast techniky a technosféry.

PETR HRUŠKA, LUBOMÍR MACHALA,
LIBOR VODIČKA, JIŘÍ ZIZLER (EDS.)

V SOUŘADNICÍCH VOLNOSTI

**Česká literatura devadesátých let
dvacátého století v interpretacích**

Práce předkládá profily bezmála stovky básnických, prozaických a dramatických děl, která poprvé vstoupila do kontextu českého literárního vývoje až po roce 1989. Kromě klasických autorů v ní nalezneme i představitele experimentální či postmoderní literatury.

FRANTIŠEK ŠTÍCHA,
MIRJAM FRIED (EDS.)

GRAMATIKA A KORPUS 2007

**Sborník příspěvků ze stejnojmenné
konference 25.–27. 9. 2007, Liblice**

Již druhé mezinárodní konference *Grammar and Corpora* se kromě bohemistů z Česka a ze zahraničí a slovakistů ze Slovenska zúčastnili i germanisté z manheimského Ústavu pro německý jazyk a anglisté z Evropy i ze zámoří. Sborník obsahuje mluvené referáty i prezentované postery.

PETRA HANÁKOVÁ (ED.)

VÝZVA PERSPEKTIVY

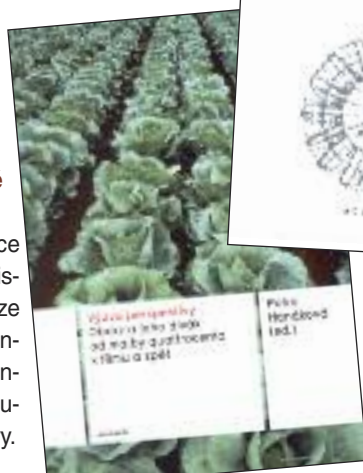
**Obraz a jeho divák od malby
quattrocenta k filmu a zpět**

Filmová věda se vztahem filmu a perspektivního malířství zabývá již od začátku 20. století. Od sedmdesátých let zájem zintenzivněl a přímá spojitost mezi malbou a filmem se stala tématem hojně diskutovaným nejen ve filmové vědě, ale i v umělecké historii a v tzv. vizuálních studiích.

ANTONÍN RADVANOVSKÝ ITALSKO-ČESKÝ TECHNICKÝ SLOVNÍK

Slovník obsahuje nejdůležitější termíny ze všech oborů moderní techniky a vědy, jedná se o cca 80 000 hesel. Zařazeny jsou termíny z rozvíjejících se technických oborů, jako jsou informatika a výpočetní technika, kybernetika, radiotechnika, jaderná energetika, kosmonautika, letectví či automobilový průmysl, ale také termíny z oborů souvisejících s výrobními procesy (matematika, mechanika, chemie, fyzika) i z oborů strojírenství, obrábění kovů a stavebních hmot.

NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V ÚNORU 2009

- 1. Macura, V. – Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře; s podporou AV ČR)
- 2. Radil, T. – Ve čtrnácti sám v Osvětimi (s podporou Nadačního fondu obětem holocaustu)
- 3. Aczel, A. D. – Umělec a matematik – Příběh o Nicolasi Bourbakim, geniálním matematikovi, který nikdy neexistoval
- 4. Lovelock, J. – Gaia vrací úder – Proč se země brání a jak ještě můžeme zachránit lidstvo
- 5. Goethe, J. W. – Faust

Tituly ostatních nakladatelů:

- 1. Blažek, P., Eichler, P., Jareš, J. a kol. – Jan Palach 69, Togga, Filozofická fakulta UK v Praze, Ústav pro studium totalitních režimů
- 2. Formánková, P., Koura, P. – Žádáme trest smrti!, Ústav pro studium totalitních režimů
- 3. Malevič, O. – Osobitost české literatury, Malvern
- 4. Stewart, I. – Hraje bůh kostky?, Argo, Dokořán
- 5. Čejka, M. – Judaismus a politika v Izraeli, Barrister & Pricipal

Knihkupcův tip:

- Rakušanová, M. – Bytosti odnikud – Metamorfózy akademických principů v malbě první poloviny 20. století v Čechách (s podporou AV ČR), Academia

SOŇA JANOVCOVÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

INTERVIEW

Good basic research generates practical applications

In this issue, we present an interview with the president of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Prof. Václav Pačes, whose elected term ends March 24, 2009. The new president, Prof. Jiří Drahoš, will assume the office on March 25, 2009.

TOPIC OF THE MONTH

International Year of Planet Earth

The United Nations General Assembly declared 2007–2009 as *International Year of Planet Earth (IYPE)*. The International Year aims to kindle the imagination of people everywhere with the knowledge we possess about our planet, and to ensure that knowledge is used to make the Earth a better place to live. The International Year extends from January 2007 to December 2009. It is the largest international effort to promote Earth sciences to people all over the world.

FROM BRUSSELS

General Secretariat of the Council

The General Secretariat of the Council's role is to provide the intellectual and practical infrastructure for the Council at four levels: working party, Representatives Committee, Council of Ministers and the European Council. It carries out the practical preparation for meetings and drafts reports, notes, minutes and records and prepares draft agendas. It provides continuity in Council proceedings and has custody of Council archives and actions.

SCIENCE AND RESEARCH

Future leaders in European science policy and research

The European Science Foundation (ESF) organized a seminar on the topic *Science policy* in Strasbourg held in January 2009. The ESF, as the only organization in Europe that brings together major research organizations, plays a distinctive role in

the implementation of the European Research Area. Science policy activities are aimed at creating an environment which is conducive to high level research in Europe and developing an authoritative vision for scientific fields, research areas and needed research infrastructures.

Tokamak Compass

The official inauguration of Tokamak COMPASS took place in Prague on February 19, 2009. On this occasion, a 100 kA plasma electric current was experimentally achieved. This event was attended by the head of Academy of Sciences of the Czech Republic, guests from EURATOM, media and via video-conference from the U.K. a British team from Culham Science Centre, which donated COMPASS to IPP Prague. The research is focused on problems related to the long-term worldwide effort leading to the achievement of thermonuclear fusion, which represents an inexhaustible and ecologically acceptable future source of energy for society.

ANNIVERSARY

First 50 years of the Institute of Macromolecular Chemistry

The implementation of industrial production of polycaprolactam and the great success of the IUPAC International Symposium on Macromolecules (which occurred in Prague in 1957) helped to found the Institute of Macromolecular Chemistry within the Czechoslovak Academy of Sciences in 1959. The first director of the Institute was Prof. Otto Wichterle, who established and developed the Institute and was the most important architect of its achievements. On the occasion of the anniversary, we enclose a supplement about the Institute building, which was constructed from 1960–1964 and which accommodated all Institute departments. It was the first building of its type in then Czechoslovakia. The building was added into a list of cultural monuments in 2000.

Učená společnost České republiky
si Vás dovoluje pozvat na přednášku
prof. RNDr. Miloše Novotného, DrSc.

Jak může analytická glykobiologie pomoci lékařství a biologickým vědám

Přednášku uvede a diskuzi bude řídit prof. Ing. Vladimír Mareček, DrSc., člen Rady Učené společnosti ČR.

Přednáška se koná v úterý 14. dubna 2009 od 15:00 hod.
v místnosti č. 206 budovy AV ČR, Národní 3, Praha 1.

NOVÉ KNIHY

AŽ ZA HRANICE

Sen Sofie Kovalevské

Román o geniální ruské matematicce 19. století byl napsán podle skutečného životního příběhu Sofie Kovalevské. Během svého života dosáhla mezi evropskými ženami tří významných prvenství: získala doktorát za vědeckou práci z matematiky, v Sankt Petěrburgu byla Akademií věd zvolena za členku-korespondentku a na univerzitě ve Stockholmu se stala řádnou profesorkou.

Spicciová, J., edice *Žena a věda, Academia, Praha 2008. Vydání 1.*

ŠŤASTNÝ VĚK

(a jiné studie o socialistické kultuře)

Díky metodologické vyhraněnosti, nápaditosti i čtivosti, s níž autor zkoumá dobový literární jazyk a charakterizuje socialistickou kulturu jako specifický kulturní typ, zůstává soubor esejů základní prací k tématu české socialistické kultury. Vydání je rozšířeno o obrazovou přílohu, jež přibližuje dobovou ikonografii a ukazuje intermediální povahu socialistické kultury.

Macura, V., edice *Šťastné zítřky, Academia, Praha 2008. Vydání 1.*

VE ČTRNÁCTI SÁM V OSVĚTĚ

Kniha je založena na osobních vzpomínkách. Líčí příběh židovského chlapce, do jehož dětství vstoupila válka. Ve 14 letech byl deportován do Birkenau, kde ho oddělili od příbuzných, a on zůstal v lágru sám. Přežil jen díky shodě neuvěřitelných náhod a solidaritě vězňů, na rozdíl od své rodiny, jež v lágru přišla o život.

Radil, T., edice *Paměť, Academia, Praha 2009. Vydání 1.*

UMĚLEC A MATEMATIK

Příběh o Nicolasi Bourbakim, geniálním matematikovi, který nikdy neexistoval

Identita geniálního matematika, autora rozsáhlé řady monografií, jež ovlivnily vývoj moderní matematiky, byla vždy opředená závojem tajemství. Skutečností je, že Nicolas Bourbaki je pseudonym, pod kterým ve 20. století publikovala svá díla skupina převážně francouzských matematiků.

Aczel, A. D., edice *Galileo, Academia, Praha 2008. Vydání 1.*

NÁVRATY A SETKÁVÁNÍ

Soubor jedenácti malých „opožděných reportáží“ se věnuje tematicce dvacátého století – času autorčina mládí za dob první Československé republiky. Zamýšlí se v nich nad hlavními vlivy a impulzy, které ji motivovaly v práci začínající literární historičky.

Sojková, Z., edice *Slovenských dotyků, Slovensko-český klub, Praha 2008. Vydání 1.*

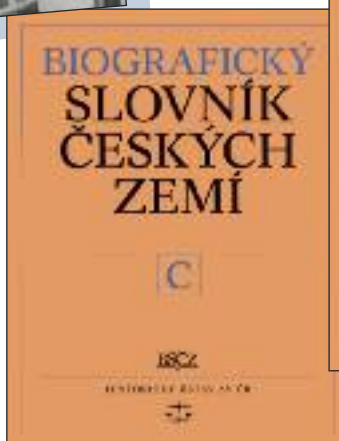

BIOGRAFICKÝ SLOVNÍK ČESKÝCH ZEMÍ

IX. sešit: C; X. sešit: Č–Čerma

Devátý a desátý sešit biografického slovníku předkládá čtenářům životopisy osobností, jejichž jméno začíná uvedenými písmeny. Je dalším svazkem rozsáhlého encyklopedického projektu, který vzniká ve spolupráci více než stovky autorů z akademických, univerzitních a dalších odborných pracovišť.

Historický ústav AV ČR, v. v. i., Libri, Praha 2008. Vydání 1.

ČTĚME, I KDYŽ JE TO NĚKDY DŘINA

Ceny Nakladatelství Academia mají od 26. února 2009 své první vítěze. Nakladatelství je ve spolupráci s Akademickou radou AV ČR udělilo ve třech kategoriích. Za původní vědeckou nebo populárně naučnou publikaci získal ocenění Vojtěch Kolman (obr. 1) z Filosofického ústavu AV ČR. Jeho mimořádnou a objemnou publikaci *Filosofie čísla – Základy logiky a aritmetiky v zrcadle analytické filosofie*, kterou vydalo nakladatelství Filosofia, porota odborníků z AV ČR zvolila i „knihou roku“. Varování čtenářům v její předmluvě trefně naznačuje, že je nečeká žádné lehké čtení: „Nečtěte tuto knihu, je to moc velká dřina!“ Ve dvou dalších kategoriích „vyhrály“ knihy z Nakladatelství Academia. Zuzana Gabajová (obr. 4) získala Cenu za překlad *Příběhu předka* od Richarda Dawkinse, Pavel Růt (obr. 3) za výtvarné zpracování knihy Pavla Kohouta *Katyně*. Porota ocenila též práci Aleny Hadravové (obr. 2) za překlad latinského originálu *Knihy dvacatera umění mistra Pavla Žídky*. „Říká se, že éra tištěné knihy končí. Publikační činnost Nakladatelství Academia mě ale utvrzuje, že to pravda není. Papír má totiž v sobě něco, co je nenahraditelné,“ uvedl při předání hlavní ceny předseda Akademie věd ČR prof. Václav Pačes (na snímku s ředitelem SSČ Jiřím Malým a předsedou Ediční rady Martinem Steinerem).

lsd

Udílením cen provázal ředitel Nakladatelství Academia Jiří Padevět, na snímku vpravo předsedkyně poroty ředitelka Ústavu experimentální botaniky Eva Zažímalová a ředitel Ústavu dějin umění Lubomír Konečný.

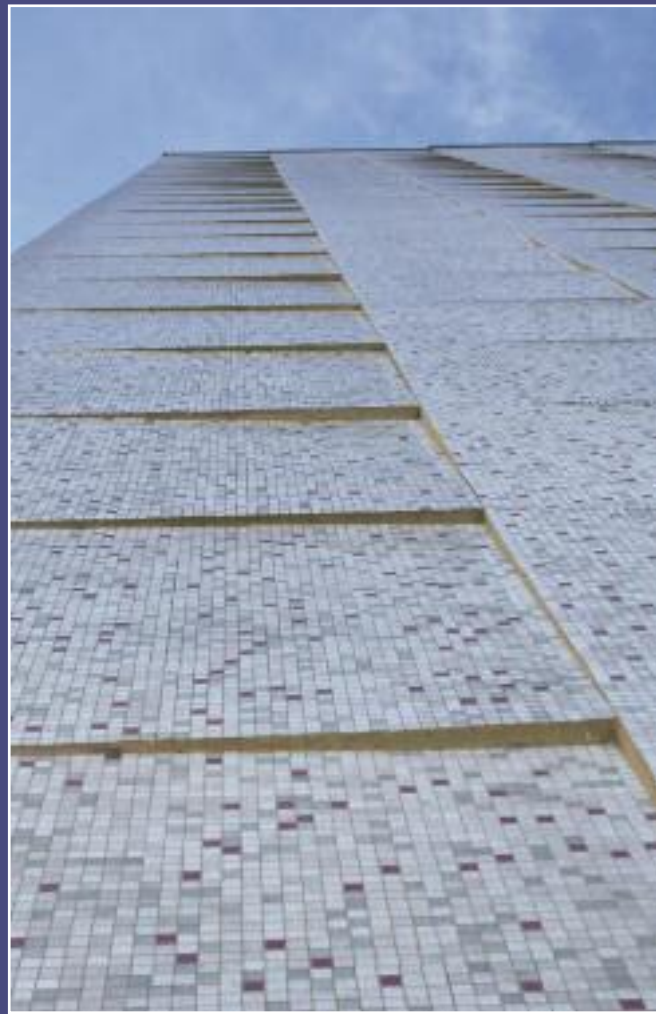

ARCHITEKTURA
A ÚSTAV MAKROMOLEKULÁRNÍ
CHEMIE AV ČR

Akademie věd vlastní několik objektů, jejichž obrázek nemůže chybět v žádných, jen trochu důkladnějších dějinách české architektury. Patří k nim nejen stavby historické, jež Akademie pouze převzala, ale také budova, kterou sama dala postavit – budova Ústavu makromolekulární chemie v Praze na Petřínách, navržená architektem Karlem Pragerem v roce 1959.

Její historický význam, pro nějž je dnes zapsána do seznamu památek, není možná každému zřejmý; vždyť jednoduchých skleněných krabic najdeme v českých i zahraničních městech spoustu, a budova ÚMCH jako by se od nich na první pohled nelišila. Přesto je považována za jeden z mezníků v poválečném vývoji české architektury. Patřila totiž k prvním stavbám, které manifestovaly návrat do proudu moderní architektury po intermezzu vnuceného socialistického realismu. Ještě krátce předtím v roce 1957 byl v nedalekých Dejvicích dokončen hotel International, nejznámější příklad onoho importu sovětských vzorů. V atmosféře strachu v padesátých letech se architekti museli zříkat své funkcionalistické minulosti a architektura sama se utápěla v historizmech kombinovaných s propagandisticky pojatou výzdobou. (Mimochodem i Karel Prager se jako mladík podílel na takto koncipovaném soutěžním – a naštěstí nerealizovaném – návrhu Ústředního domu armády na Vítězném náměstí v Dejvicích.) Obrat nastal poté, co byla v Moskvě přebujelá dekorativnost podrobena kritice jako plýtvání prostředky; v rámci české architektury se symbolem tohoto obratu stal československý pavilon na EXPO 1958 v Bruselu. Jeho moderní architektura i expozice tehdy získaly mezinárodní ocenění, jehož ohlas na domácí půdě pak usnadnil definitivní potvrzení návratu modernosti – a právě Pragerův projekt ÚMCH patřil k prvním, jež tohoto prostoru využily.

Rané datum Pragerova návrhu by však jako jediné zdůvodnění jeho významu nepostačovalo – ostatně vlastní výstavba se táhla až do roku 1964. Tím podstatným je architektonická kvalita díla, jejíž probíhání nebylo tehdy nijak snadné. Připomeňme znovu, že historizující socialistický realizmus byl v Moskvě odložen proto, že zdržoval tempo výstavby. Ekonomizmus a podřízení architektury diktátu stavební výroby, které pak převládly, se následně i u nás staly stejně těžkým protivníkem tvůrčích architektů, jako byla předtím ideologická dogmata. Karel Prager byl ovšem po celý svůj život mužem nesmírně houževnatým a dokázal své představy prosazovat velmi tvrdošjně. Nepochybně mu práci na projektu ÚMCH usnadňovalo to, že jeho partnerem byl zakladatel a ředitel ústavu prof. Otto Wichterle, muž inovativních myšlenek nejen ve vlastním oboru, ale otevřený i novinkám v širší oblasti kultury. Traduje se, že prof. Wichterle s Karlem Pragerem intenzivně konzultoval architektonickou

konceptu stavby; ve svých publikovaných vzpomínkách například prof. Wichterle uvádí, jak ho barevné mrakodrapy New Yorku inspirovaly k tomu, aby spolu s Pragerem prosazovali temně zelený skleněný obklad budovy. Stejně tak bylo Wichterlovou zásluhou, že stavba získala oficiálně statut stavby experimentální, takže se i při nezbytné úspornosti mohla vymanit ze sevření byrokratických normativů a používat atypická, individuální řešení.

A experimentální stavbou Pragerův objekt skutečně byl – alespoň v domácích poměrech. Zejména technicko-konstrukční řešení zavěšené fasády musel architekt promýšlet do posledního detailu, neboť tato technologie se v naší stavební výrobě tehdy teprve složitě nově prosazovala. Samozřejmě v celkové architektonické koncepci maximálně odlehčené a téměř plně prosklené stavby Pragerův projekt navazoval na dávnější modernistickou linii, která je nejvíce spojena se jménem Miese van der Rohe. Ten již na počátku 20. let dvacátého století kreslil své vize mrakodrapů se subtilní konstrukcí obléčenou do skleněného pláště. Teprve po skončení 2. světové války se tento koncept domu z „kostí a kůže“ stal téměř univerzálním modelem velkých administrativních či veřejných budov, nejdříve v USA právě pod vlivem Miesovým, který sem před válkou odešel. Na rozdíl od Miesova důsledného lpění na pravoúhlé geometrii se mnozí jeho pokračovatelé v 50. letech snažili jednoduchou strohost vyvážit či ozvláštnit i měkčími liniemi. Právě na tuto etapu ve vývoji takzvaného internacionálního stylu navazuje Pragerův projekt a dá se tedy říci, že byl ve své době zcela aktuální i v měřítku mezinárodním.

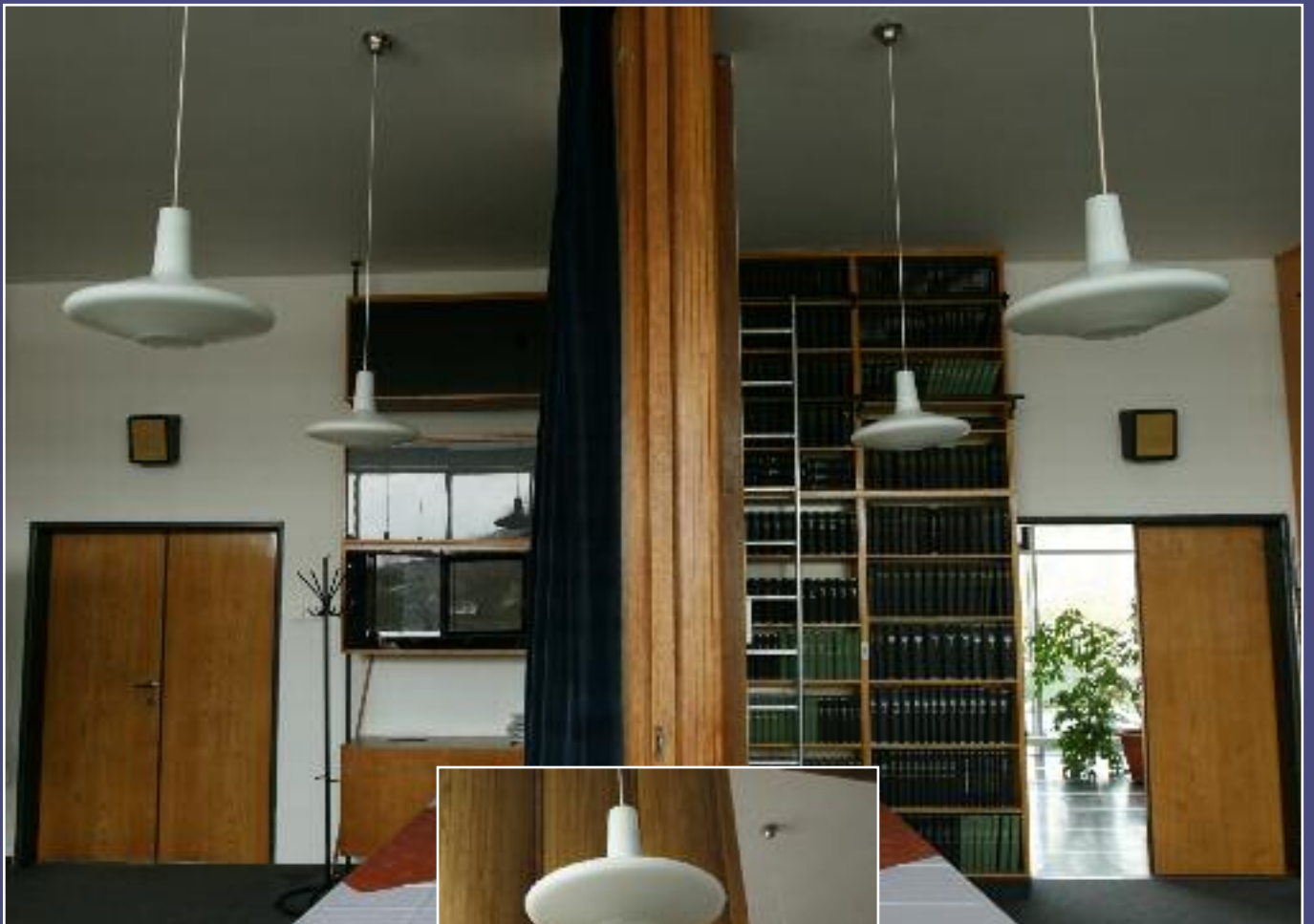
Kompozice hmot ústavu je jasně čitelná, je rozlišena do vysokého deskového objektu s laboratořemi a na něj kolmo nasazeného nižšího vstupního křídla s přednáškovým sálem

***Původní řešení
vnitřní stěny knihovny
prosklenými průhledy
poskytuje přirozené
osvětlení sousedící
chodbě.***

***Interiér knihovny
si zachoval
originální podobu,
moderní doba
jej obohatila
pouze o počítače.***

a dalšími ústavními prostorami. Železobetonový nosný skelet objektu nese skleněné stěny, na nichž se v pravidelném rastru střídají čiré a zelené tabule a zdůrazňují tak jeho geometrický řád. Zároveň je však vstupní křídlo půdorysně lehce zalomeno a zakončení posledního patra je pro změnu vertikálně jemně prohnuto. Do jednoduché geometrie tak vstupuje nový oživující prvek. Není to ovšem jediný moment, který Pragerovu stavbu odlišuje od mnoha pozdějších schematicky koncipovaných „skleněných krabic“. Tím podstatným rysem a přínosem byla Pragerova snaha jít vždy na hranu technických možností, jež daná doba v naší zemi poskytovala, ale zároveň je podřizovat tvůrčí myšlence; přes zdůrazněný a u některých pozdějších návrhů až ostentativně předváděný technický základ architektury nechce tvůrce být ve vleku techniky. Ne všude se to Pragerovi (který je autorem i dalších významných realizací jako dostavby Parlamentu či Nové scény ND) zdařilo tak jako u budovy Ústavu makromolekulární chemie.

Sluší se ještě dodat, že jméno Karla Pragera mohlo být s Akademií věd spojeno ještě jednou, když v roce 1963 získal čelné místo v soutěži na nový areál ČSAV v Praze na Pankráci – na místo, kde později vyrostl Palác kultury.

*PETR KRATOCHVÍL,
Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.*

Padesátiny neubírají Ústavu makromolekulární chemie na jeho moderním duchu. Tím spíš, že současný trend se vrací k bruselskému stylu, který v nejrůznějších detailech nabízí Pragerova budova. Ta tak současně získává až nostalgický půvab.

Foto: STANISLAVA KYSELOVÁ, Akademický bulletin, archiv SSČ